

ŠVIESA

LIEPA-RUGPIŪTIS-RUGSĒJIS, 1962

Turinys

Su ALDLD nariais. K. Petrkienė	66
Iš atsiminimų apie Z. Angarietį	67
Viljamas Folkneris ir jo kūryba. Dr. A. Petrika ...	70
Lietuvos jaunieji literatai. V. Junevičius	71
Džiaugsmo ašaros. Edmundas Austynas	72
Čempionai "Žalgiriečiai"	74
150 metų nuo Napoleono antplūdžio. D.M. Šolomskas	75
Eglaitė ir berželis. Eil. Adomas Kubilius	79
Vasara sugriš. Eil. Elvyra Kubiliūtė	79
Naujoji gadynė jau švinta. Eil. Jonas Juška	79
švyturys. Eil. Rimgaudas Graibus	79
Lietuvos keturvėjininkų avantiūra. Mislinčius	80
Paklausyk. Eil. Elvyra Kubiliūtė	83
Susipažinkite su jaunate poete	84
Pažvelgus jau į seną praeitį. I. Vienužis	85
Mūsų žingsniai. Eil. Rimantas Jansas	89
Paskutinėmis valandomis su Prūseika. A. Jonikienė	90
Apie mūsų darbo ir kovos dainių. A. B. Salielis	91
Noras. Eil. Elvyra Kubiliūtė	93
Kelionė. Eil. Rimgaudas Graibus	93
Į jūrą išplaukiant. Eil. Elvyra Pikauskaitė	93
Vakaro pasakėlė. Eil. Violeta Palčinskaitė	93
Sudaužytas dievas. Rimgaudas Graibus	94
Apie alkoholinius gėralus. Prof. K. Daukšas	96

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kalna: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Mėno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mlzara, A. Bimba. Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

No. 3 Liepa-rugpiūtis-rugsėjis (July-Aug. September), 1962

Su ALDLD nariais

Šie metai ALDLD nariams yra dosnūs: dvi didelės knygos ir žurnalas "Šviesa". Tikrai turime kuomi pasididžiuoti. Pirmoji knyga Dr. A. Margerio yra žymus įdėlis gilesniam susipažinimui su naujuoju gyvenimu mūsų senoje tėvynėje Lietuvoje. Tos žinios, ypač dabartiniu laiku, yra labai reikalingos.

Antroji J. Jurginio knyga "Lietuvos Mėno istorijos bruožai" yra gausus istorinis dokumentų rinkinys. Per eilę metų ALDLD valdyba sielojosi, bent suglaustoje formoje, išleisti Lietuvos istoriją. Dabar, atrodo, tąją spragą užpildys Lietuvos istorikai.

Studijuojant J. Jurginio veikalą, skaitytojas ras daug vertingų žinių ne vien tikrai apie meną. Knygos autorius, kaipo istorikas, apima daug kitų temų iš Lietuvos gyvenimo. Tai istorijos raidą nuo senų laikų, iki dabartinių, Tarybų Lietuvos mėno kūrėjų.

"Menas", sako Jurginis, "yra viena iš žmogaus sąmonės formų. Todėl istorijos mokslas į mėno kūrinius žiūri kaip į tam tikrus visuomenės gyvenimo reiškinius ir faktus, juos visus renka ir aiškina, stengdamasis surasti mėno vystymosi, jo kilimo ir nykimo dėsningumus.

"Kiekviena šalis ir kiekviena tauta turi savo mėna. Tarybų Lietuva turtinga mėno paminklais. Pažinti ir žinoti visa, ką geriausio Lietuvos liaudis, jos žymieji žmonės

yra sukūrę tolimoje ir artimoje praeityje, yra tautinio pasididžiavimo ir tėvynės meilės dalis" (13 pusl.).

Iš J. Jurginio didelės 492 pusl. knygos ALDLD nariai sužinos daug ką apie Lietuvos mėną, o ir daug ko kito. Tai brangus įdėlis į skaitytojų knygyną.

Neseniai po ranka pakliuvo "Petro Cvirkos", ALDLD 1949 m. leidinys. Kiek tose apysakose sukaupta grožio, klasinės sąmonės, o liaudies priešams paniekos. Knygos pradžioje Antanas Venclova — "Atsiminimai apie Petrą Cvirką", apart žinių apie knygos autorių, vaizdžiai nušviečia paskutiniuosius smetoninės valdžios Lietuvoje viešpatavimo metus, vokiškų grobikų įsiveržimą ir paskutiniuosius Cvirkos kūrybinio gyvenimo metus. Cvirkos apysakos taip patraukia skaitytoją, kad norisi po kelis kartus jas pakartoti. Apysakoms siužetai paimti iš liaudies gyvenimo: tai humoro formoje, tai skaudžių pergyvenimų vaizduose. Savo kūrybą Cvirka paliko liaudžiai kaip amžiną paminklą.

Yra daug kitų mūsų Draugijos išleistų knygų, kurios pasiliks tvirtu paminklu, jos niekad nepasens savo turiniu. O paskutinią knygą yra jau 71-mas leidinys. Garbė yra būti tokios draugijos nariu. Žiūrėkime, kad nei vienas doras lietuvis nepraslinktų neįsirašęs į ALDLD eiles.

K. Petrikienė

IŠ ATSIMINIMŲ APIE Z. ANGARIETĮ

Minint 80-ąsias gimimo metines

VILNIUS.— Prieš kurį laiką Valstybiniame Revoliucijos istorijos muziejuje revoliucinio judėjimo Lietuvoje veteranai dalijosi savo atsiminimais apie Zigmą Angarietį, kurio 80-ąsias gimimo metines Tarybų Lietuvoje pažymėjo. Iš jų pasakojimų išryškėja paveikslas Zigmo Angariečio — aistringo revoliucionieriaus, nesutaikomo kovotojo su darbo žmonių priešais, principingo partinio vadovo, nuoširdaus draugo ir nepaprastai kilnios dvasios žmogaus.

Zigmas Angarietis

— Zigmas Aleksa-Angarietis į revoliucinį judėjimą atėjo keliu, kurį nedaugelis mūsų praėjo, — kalbėjo senas komunistas **Bronius Pušinis**. — Revoliucinės kovos jis mokėsi iš marksistinės literatūros, o taip pat Varšuvos, Vilniaus darbininkų tarpe. Būdamas Lietuvos socialdemokratų partijoje, Angarietis priklausė jos revoliuciniam sparnui, buvo principingas kovotojas prieš oportunistinius LSDP vadovus ir buržuazinius nacionalistus.

O kokią neįkainuojamą vertę turėjo Zigmo Angariečio straipsniai revoliucinei Lietuvos darbo žmonių kovai! Tai mes gerai jautėme, dirbdami Lietuvoje. Jei ne jo pagalba, ar mes, komunistai, dirbą Lietuvoje, būtume galėję taip sėkmingai įveikti liaudininkų ir socialdemokratų įtaką?

Draugas Angarietis buvo nesutaikomas kovoje su visokiais frakcionieriais, oportunistais, trockininkais ir kitais opozicionieriais. Tokius žmones jis negailestingai pliekė savo kalbose ir straipsniuose, ryžtingai su jais kovojo.

— Aš tuomet nežinojau kito tokio Lietuvos Komunistų partijos vadovo, — pasakė **Juozas Mickevičius**, — kuris taip aistringai, kaip Zigmas Angarietis, būtų kovojęs su visokiais priešais, išdavikais. Jo iniciatyva Lietuvos Komunistų partijos leidinyje "Balse" buvo spausdinamas skyrelis, kuris buvo pavadintas "Judošiaus maišeliu". Į tą maišelį buvo surašomi visi išdavikai, buvo skelbiamos jų pavardės, vardai, gyvenamoji vieta, pažymint: "Saugokis tokių ir tokių asmenų!"

Gyvendamas toli nuo Lietuvos, Z. Angarietis įdėmiai sekė, kaip vystėsi Komunistų partijos vadovaujama darbo žmonių kova jo gimtajame krašte. Jis nuoširdžiai džiaugėsi Lietuvos komunistų pasiekimais, eilių augimu, labai sielojosi, kai įvykdavo areštai ar kai Lietuvos Komunistų partiją ištikdavo kokios nesėkmės. Kai atvykdavo koks nors draugas iš Lietuvos, jis visų pirma teiraudavosi, kaip ten vyksta partinis darbas.

Štai ką papasakojo apie savo susitikimą su Z. Angariečiu 1932 metais Maskvoje **J. Vinickis**.

— Mes susitikome vakare. Jis smulkiai klausinėjo, kiek narių yra Kauno partinėje organizacijoje, kiek joje yra darbininkų, tarnautojų, inteligentų, kiek turime kuope-

lių fabrikuose, kaimuose, kokuose. Be to, klausinėjo, kiek mūsų krašte yra profsąjungų, kokios. Tada Lietuvoje dauguma profsąjungų dirbo nelegaliai. Jis tuoj pat patarė, kaip organizuoti legalias profsąjungas. Sakė, kad jas reikia organizuoti taip, kaip organizuotos darbininkų kasos Lietuvoje. Angarietis domėjosi bendro fronto klausimu, klausinėjo, kaip dirbame su eiliniaisiais socialdemokratais. Domėjosi ligonių kasų rinkimais, koks yra darbininkų aktyvas ir kaip galvojame su juo dirbti. 1931 metais Lietuvoje praėjo streikų banga. Jis paklausė, kaip mes sutvirtiname savo pozicijas ten, kur kyla streikai, kaip organizuojame streikų komitetus. Iš kiekvieno klausimo jautėsi, kaip nuoširdžiai Z. Angarietis rūpinasi visais tais reikalais, kaip jis stengiasi savo dideliu partinio darbo patyrimu padėti mums, tada dar jauniems nepatyrusiems.

Zigmas Angarietis nepaprastai rūpinosi partinių darbuotojų kadru ugdymu, jų politinio akiračio plėtimu, praktiškai mokė dirbti sunkiomis pogrindžio sąlygomis. J. Vinickis dar šiandien prisimena, kaip tiesiog auditorijoje Z. Angarietis mokydavo praktiškai vesti partijos komiteto ar partinės kuopelės posėdžius nelegaliomis sąlygomis. Kartais, taip vedant posėdį, jis staiga sušukdavo: „žvalgyba atėjo!“ Kai kurie draugai nežinodavo, ką daryti, o jis juokdamasis sakdavo: „Matote, žvalgyba atėjo, o jūs nežinote, kaip tokiu atveju pasielgti“. Ir patardavo, ką reikia daryti. Jis nepaprastai rūpinosi partinių kadru, patekusių į buržuazinius kalėjimus, išsaugojimu.

Partijos narys nuo 1920 metų **Albinas Daukša** prisimena, su koku džiaugsmu ir pakilimu Zigmas Angarietis pasakojo apie „derybas“ su Lietuvos buržuazine vyriausybe, kai 1933 metais pavyko iškeisti 24 komunistus, kurių tarpe buvo daug žymių Lietuvos Komunistų partijos aktyvistų. Jis džiūgavo tada, kaip nugalėtojas, laimėjęs mūšį.

— Zigmas Angarietis buvo nepaprastai reiklus ir principingas. Draugui padarius politinę klaidą, reikalavdavo, kad jis ją

pripažintų ir pataisytų, — pasakojo **Petras Federavičius**, TSKP narys nuo 1917 metų. — Jei draugas to nepadarydavo, Angarietis nesidrovėdavo primygtinai priminti, kad klaidą reikia pripažinti ir ištaisyti. Jis labai nemėgo tų, kurie mėgindavo visai išsisukinėti, kad tik save išteisintų.

Reiklus jis buvo ir drausmės klausimais. Atsiminimų vakare buvo pateiktas toks epizodas. Vykstant plenumui, kai kurie draugai pavėluodavo į posėdžius. Vieno posėdžio metu jis prisegė prie sienos lapelį popieriaus ir užrašė visų pavėlavusių pavardes.

Būdamas principingas ir reiklus, Zigmas Angarietis kartu labai rūpinosi draugų buitinėmis sąlygomis, jų poilsiu.

— Vieną kartą, — prisimena J. Vinickis, — Angarietis mane paklausė, ar aš lankau teatrą. Aš atsakiau, kad retai. „Blogai“, — pasakė jis ir, išėmęs pinigų sako: „Tai tau, nueik į teatrą“. Kai aš atėjau kitą dieną, jis paklausė, ką aš teatre žiūrėjau, ar patiko. Kai papasakojau, ką matęs ir kad patiko, jis ilgai juokėsi, kad aš žiūriu tik veikalus, kur jaunuoliai nežino, kaip mylėtis.

Ryškiausias Zigmo Angariečio būdo bruožas — tai nuostabus darbštumas, neišsekanti energija. Juozas Mickevičius papasakojo:

— Iš jo buvo galima mokytis dirbti. Apie 7—8 valandą vakaro, grįžęs iš darbo Komunistų Internacionale, jis sėsdavo už rašomojo stalo ir dirbdavo sekcijos darbą paprastai iki 2—4 valandos nakties. Gyvenome viename kambaryje. Mes, jaunimas, eidavome anksti miegoti. Pabudę naktį, matydavome, kaip jis sėdi susilenkęs prie popierių. Jis daug rašydavo į Lietuvos Komunistų partijos leidinius.

— Ir man 1927—1930 metais Maskvoje, dalyvaujant Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto Politbiuro posėdžiuose, — prisimena **Ignas Gaška**, TSKP narys nuo 1918 metų, — teko matyti, kaip daug Zigmas Angarietis dirbo. Jis ruošdavo daugumą nutarimų ir rezoliucijų projektų, rašydavo direktyvinius laiškus draugams, dirbantiems pogrindyje Lietuvoje. Lietuvos

komunistinė spauda būdavo užpildoma daugiausia jo raštais. Jis atidžiai sekė lietuvišką buržuazinę spaudą ir ją analizavo. Be to, Angarietis reguliariai skaitydavo paskaitas Vakarų tautinių mažumų komunistiniame universitete, taip pat darydavo pranešimus apie padėtį buržuazinėje Lietuvoje Maskvos lietuvių klube. Dažnai partijos pavedimu jis darydavo pranešimus darbininkams įmonėse ir fabrikuose.

Dirbdamas atsakingą partinį darbą, Zigmas Angarietis nereikalavo sau kažkokios ypatingos padėties, savo asmeniniame gyvenime visad ir visur buvo labai kuklus. Jo gyvenimo šūkis buvo — kuklumas puošia komunistą.

Jau 1919 metais vasario mėnesį Vilniuje įvykusioje Lietuvos ir Baltarusijos Komunistų partijos II konferencijoje Ignui Gaškai pirmą kartą susitikus su Zigmu Angariečiu, jo atmintin giliai įstrigo Angariečio nepaprastas kuklumas ir paprastumas. Konferencijos metu delegatai buvo maitinami valgykloje. Pusryčiams duodavo po gabaliuką duonos ir nesaldintos arbatos ar kavos, pietums — kruopų sriubos ir košės, vakarienei — vėl kruopų sriubos. Taip kukliai maitino todėl, kad miestas buvo vokiškųjų okupantų išgrobstytas ir maisto produktų labai stigo. Zigmas Angarietis, kaip prisimena I. Gaška, visada valgydavo sykiu su delegatais. Su visais linksmai šnekučiausi, klausinėdavo apie padėtį vietoje, su visais buvo lygiai paprastas.

Toks kuklus ir paprastas Z. Angarietis išliko visą gyvenimą. "Jis nemėgo papuošalų, blizgučių, prabangos, — pasakoja A. Daukša. — Jo kambarys irgi buvo labai kukliai įrengtas. Viskam tarnavo tas pats vienas kambarys — ir valgomoju, ir miegamuoju, ir darbo kambariu. Ten pat gyveno ir du jo sekretoriai".

— Tačiau Zigmas Angarietis nebuvo ir užsitarėlis, asketas.— sakė I. Gaška.—Kad ir labai daug dirbdamas, jis surasdavo laiko nueiti su draugais į teatrą, į kiną, vakarais pažaisti šachmatais. Jais žaisti jis mėgo ir žaidė gerai. Retai kam nors pavyk-

davo jį aplošti. Teatre jis nemėgo sėdėti pirmose eilėse bei ložėse. Vasarą, karštomis dienomis, draugų kompanijoje mėgdavo išvykti už miesto prie upės, pasikaitinti saulėje ir pasimaudyti. Niekad per savo gyvenimą Z. Angarietis nerūkė ir negėrė svaiginančių gėrimų. Honorarų už savo raštus jis negaudavo. Gyveno labai kukliai ir, kiek jam atlikdavo nuo nedidelės algos, atiduodavo partijos reikalams ar draugams.

Daug puikių atsiminimų išliko seniems komunistams apie Zigmą Angarietį — milžiniškos valios bolševiką, iki širdies gelmių persisunkusį kovingo partiškumo dvasia, sumanų partinį organizatorių, nuoširdų ir rūpestingą draugą.

Kai Zigmas Angarietis asmenybės kulto laikais buvo suimtas ir apkaltintas ryšiais su priešiškais elementais, nė vieno gerai jį pažinojusio komunisto širdyje net nekilo jokios abejonės Angariečio ištikimybe Komunistų partijai.

Pasakodamas apie savo paskutinį susitikimą su Zigmu Angariečiu 1937 metų rugpiučio mėnesį Maskvoje, Albinas Daukša kalbėjo:

— Buvo puiki saulėta diena. Sėdėdami abipus stalo ir šnekučiuodamiesi, mes kartkartėmis vis žvilgterėdavome pro atvirus langus į saulės spindulių nutviekstą Maskvos dangų. Tas susitikimas įstrigo mano atmintyje visiems laikams. Ir dabar, lyg tai būtų buvę vakar, mintyse matau tą patį šviesų, krištoliškai tyrą, įžymaus revoliucionieriaus, komunisto, draugo paveikslą. Matau jo kerinčią šypseną, kurioje kartu slypėjo ir karšta meilė žmonėms ir gilus mašlumas.

Toks krištoliškai tyras ir vaikus Zigmo Angariečio — vieno iš Lietuvos Komunistų partijos kūrėjų ir vadovų — paveikslas amžiams išliko ir visų Tarybų Lietuvos darbo žmonių širdyse, širdyse tų, kurie, Komunistų partijos vadovaujami, kartu su broliškomis tarybinėmis tautomis stato šviesų komunizmo rūmą.

Vilniaus "Tiesa"

VILJAMAS FOLKNERIS IR JO KŪRYBA

DR. A. PETRIKA

Š. m. liepos 6 d. Oksford, Miss., mieste mirė žinomas Amerikos rašytojas-novelistas **Viljamas Folkneris** (William Faulkner), išgyvenęs 64 metus. Jis buvo gimęs 1897 m. rugs. 25 d. Niu Albany, Miss. Tai antras mūsų karšto rašytojas, miręs vienerių metų laikotarpiu: Ernestas Emingvėjus mirė praeitų metų liepos 2 d.

Viljamas Folkneris buvo tipiškas JAV pietietis, kilęs iš senos feodalinių aristokratų šeimos. Mokslo jis buvo menko—nebai-

William Faulkner (1897-1962)

gęs net vidurinės mokyklos. Vėliau (1922 m.) jis neilgai studijavo teisę (kaip specialus klausytojas) savo miesto (Oksfordo) universitete. Kurį laiką tarnavo banke ir buvo vieno Niu Orleano laikraščio reporteriu. Pirmojo pasaulinio karo metu Folkneris stjo savanoriu į Kanados karinį orlaivyną ir išsitarnavo piloto laipsnį. Dalyvavo keliose kovose su vokiečiais. Grįžęs iš tar-

nybos jis dirbo Oksfordo pašto viršininku, bet dėl nestropaus pareigų pildymo buvo atleistas. Tarnavo neilgai ir vienoje Niu Jorko knygų sankrovoje. Tai ir visas Folknerio "akademiniš" pasiruošimas. Jokio mokslo laipsnio jis neįsigijo.

Rašyti Folkneris pradėjo grįžęs iš karinės tarnybos. Pirmas jo romanas buvo "Soldier's Pay" (Kareivio alga), išėjęs 1926 m. Vėliau jis parašė keletą romanų, novelių ir pjesių. Didžiausiu jo literatūriniu darbu laikytina trilogija — "The Town", "The Mansion" ir "The Reivers".

Lietuviams Folkneris mažai žinomas. Š. m. "Pergalės" nr. 6 tilpo jo apysaka "Perris Grimas", J. Subatavičiaus vertime. Ar kas daugiau jo buvo išversta į lietuvių kalbą — nežinau.

1950 m. Folkneriui buvo paskirta Nobelio premija, už 1949 metų raštus. Su premija jis gavo \$30,000. Folkneris buvo ketvirtas JAV rašytojas, gavęs Nobelio premiją. Pirmas buvo Sinclair Lewis (1930 m.), antras Eugene O'Neill (1936 m.), trečias Pearl S. Buck (1938 m.), ketvirtas William Faulkner (1949 m.), penktas Ernest Hemingway (1954 m.). 1955 m. Faulkneris laimėjo Pulitzerio premiją už Naująjį testamentą (bibliją) parafrazuojančią novelę "A Fable" (Pasakėčia).

Viljamas Folkneris buvo savarankus ekscentrikas. Savo raštuose jis mėgo perdėtai eksploatuoti žemus žmogaus charakterio bruožus: žudynes, peštynes, girtavimą, paleistuviavimą, prievartavimą, vagystę, apgaulę ir kt. Jo raštų kalba buvo gruboka, stilius labai sunkus, sakiniai maratoniškai ilgi, padrikai surišti su einamąja teksto minčia. Tačiau jis buvo pajėgus ir talentingas rašytojas. Jo tipai ryškūs, įsimintini. Folkneris turėjo daug adoratorių, bet ne mažiau ir kritikų. Profesionalieji literatūros kritikai retai kada jam buvo palankūs. Apie save jis sakydavo: "Aš esu rašytojas, bet

ne literatas. Aš rašau tik apie Oksfordo žmones, kurie mane pažįsta, o aš pažįstu juos". Kitaip sakant, jis laikė save daugiau mėgėju rašytoju, nei profesionaliu literatu. Gal tai buvo perdėtas rašytojo kuklumas.

Folkneris daug skaitė; gyvenimas buvo jo mokykla. Kokios kategorijos rašytoju jis buvo, sunku pasakyti: kai kurie jo raštai sukurti pseudorealistine metodu, kiti simbolistine, dar kiti mistiniu ir kt. Pagrindiniai jis buvo romantikas, mėgo savo tipus stipriai sukarikatūrinti, išpūsti, sugroteskinti ir pan.

Kai Folknerio knygų leidėjas p. Cerfas užprotestavo, kad jis ignoruoja jo laiškus, tai jis atsakė: "Kai gaunu iš tavęs laišką, tai jį atidaręs pakratau: jei neiškrinta iš jo čekis, tai tokį laišką suvis neatsakau".

Paskutiniaisiais savo gyvenimo metais V. Folkneris Charlottesville (Virginijoje) universitete dėstė Amerikos literatūrą. Tačiau savo namais laikė Oksfordą, Miss., kur jis turėjo nemenką palociuką, kuris dabar, veikiausiai, taps jo vardo muziejumi. Prieš mirtį Folkneris ruošėsi pirkti didelį ūkį, tapti—džentelmenu ūkininku. Jis buvo liberalus žmogus, tačiau kietai suaugęs su Pietų tradicijomis. Negrų segregacijai jis nepritarė, ją negyrė, tačiau prieš ją ir nekovojo; tuo klausimu jis buvo pasyvus. Virginijos buržujus jis laikė snobais, tačiau juos mėgo. "Jie—jis sakydavo—daug laiko aukoja snobizmui, todėl neturi laiko kištis į kitų žmonių reikalus".

Kai JAV prezidentas Kenedis pakvietė jį į Baltuosius rūmus pietų, Folkneris atsakė, jog keliauti 100 mylių vien tik pavalgyti, tai perdidelė kelionė. Tačiau kvietimą vistiek priėmė—ir keliavo. Folkneris buvo paprastas, be pretenzijų žmogus; tai atspindi ir jo raštuose. Jis kalbėjo stipriu pietietišku akcentu.

Prieš tris metus Folkneris nupuolė nuo arklio ir nusilaužė raktikaulį (collarbone). Be to—ir šiaip smarkiai susitrenkė. Nuo tada jo sveikata pašlijo ir jis nuolatos sirguliavo. Mirė nuo širdies smūgio.

Su Folknerio mirčia, Amerika neteko vieno savo žymesniųjų rašytojų.

Lietuvos jaunieji literatai

Tarp kitų jaunimo organizacijų Lietuvos žemės ūkio akademijoje sėkmingai gyvuoja literatų būrelis. Nors ne literatūrą studijuoja šio būrelio nariai, o žemės ūkio mokslą, bet tas netrukdo jiems kurti. Jie rašo apsakymus, apybraižas, feljetonus, noveles, epigramas, apysakaites, eilėraščius, apdailina savo laimingą gyvenimą, jaunystę, darbą, džiaugsmą, draugystę, taiką.

Jaunųjų literatų balsas sklinda eteryje, aštrus žodis spausdinamas respublikiniame satyros ir humor žurnale "Šluotoje", miesto laikraštyje "Kauno tiesoje", akademijos savaitraštyje "Žemės ūkio specialiste" ir kitur. Dešimt kūrinėlių šiomet buvo premijuota.

Studentai dažnai nagrinėja savo kūrybą, susipažįsta su literatūros teorija, vieni kitiems padeda, pataria, kaip reikia pataisyti kūrinėlius, tobulinasi, bendromis jėgomis ieško naujų formų. Literatų būrelyje būsimeji žemės ūkio specialistai auga, lavinasi, dažnai parašo gana gerus kūrinėlius.

Būrelis jau išleido į gamybą nemažai draugų. Baigę akademiją į paskyrimo vietas išvyko agronomė Irena Čepulytė, miškų ūkio inžinierius Adomas Kubilius, inžinierius-mechanikas Antanas Tamonis, agronomai Jonas Arvazas, Vidmantas Simniškis, Bronius Mikulėnas, inžinierė-žemėtvarkininkė Aldona Kairytė ir daug kitų gabių literatų. Buvę būrelio nariai Antanas Mačianskas dabar dirba "Komjaunimo tiesoje", o Pranas Raščius — "Šluotoje". Pastaraisiais metais jaunųjų literatų gretas papildė Mišku ūkio fakulteto studentė Elvyra Kubiliūtė, Agronomijos fakulteto studentas Algimantas Dagys ir kiti.

Čia spausdinami naujausi Lietuvos žemės ūkio akademijos studentų kūrinėliai.

V. Junevičius

RED. PASTABA:

šiam "Šviesos" numeryje matysite visa eilę naujų autorių. Tai jaunieji Lietuvos literatai, kurių kūrinėlius mums prisiuntė draugas Junevičius, kuris pats yra Lietuvos

Džiaugsmo ašaros

EDMUNDAS AUSTYNAS

(Apsakymas)

Aldona nemiegojo. Vieni rūpesčiai sunkesni už kitus, sukosi galvoje ir neleido užmerkti akių. Kai tik kiek nusiraminiusi užmerkėdavo jas, staiga pašokdavo iš lovos: lyg kažkas pabarbeno į langą. Bet ne — ne jis, tai vėjo gūšiai vyšnios šaka barbeno į lango stiklą...

— Kur jis? ... Jau vakarienė atšalo. Gal kelyje kas atsitiko — sunkios mintys sukosi Aldonos galvoje. — Avarija? Ne, negali būti, Bronius tuoj sugrįš.

— Atsikelsiu, nors karštos arbatos užvirsinsiu, — mąstė Aldona.

Arbatinukas greit kunkuliavo, o Broniaus vis nebuvo. Aldona priėjo prie lango: nieko nematyti, tik vėjas blaškosi nakties tamsoje. Jai pasidarė dar nejaukiau ir įsisupusi chalate atsisėdo prie stalo. Miegas neėmė. Krūtinėje plakė širdis, darėsi lyg šaltoka ir Aldonai švystelėjo prabėgusio gyvenimo žiburėlis, toks brangus, artimas, ir vertė minutėlę užmiršti skausmą...

— Iki kolūkio penki kilometrai kelio, — atsakė Aldonai rajono miestelyje. Ir mergina ėjo pėsčia: reikėjo susipažinti su apylinkėmis, pasižiūrėti, kokie laukai. Bet praėjus kilometrą kitą, čemodanas pasidarė sunkus, ir Aldona pradėjo dairytis mašinos. O mašinos nērė pro šalį, visos pakrautos, palikdamos dulkių debesis. Pravažiavo kariška mašina. Jaunas karininkas šypteli lyg sakydamas: "negalima, mergužėle". Ir Aldona ėjo toliau, vis keisdama rankose pasunkėjusį čemodaną, ir nē nepajuto, kai cyptelėjęs stabdžiais, sustojo sunkvežimis.

— Prašau, pavėžinsime! Tikriausia į "Pir-

mūną?" — ir lyg pats sau atsakė klausęs vyriškis — kur gi kitur.

Apsidžiaugė Aldona nelaukta staigmena ir abiem rankom norėjo įkelti čemodaną. Bet tas pats geraširdiškų akių, gal kokių penkiasdešimties metų vyriškis, jau čiupo merginos čemodaną, įkėlė kėbulan ir pats vikriai įlipo tiesiog per bortą.

— Jūs, mergužėle, prašau kabinon, ten su Bronium bus linksmiau. Aš tai čia pasėdėsiu, gal čemodane skanėsių rasiu... Neprieštaraukite! — nuoširdžiai kreipėsi jis, ir nesutikti nebuvo prasmės.

Taip Aldona pirmą kartą važiavo nežinomo, bet ir jau tapusio artimu kolūkio laukais ir įdėmiai viską apžiūrinėjo.

— Jūs nauja agronomė, — šyptelėjęs nerūšiai paklausė šoferis.

— Agronomė, — patvirtino nustebusi Aldona.

— O mes jūsų laukiame, pirmininkas sakė, jog atvažiuos tik akademią baigusi, — kalbėjo Bronius. Šie žodžiai lyg gaivus vėjelis šūstelėjo Aldonos širdyje: "Jau apie mane žino, laukia..." Pasidarė dziugu ir norėjosi apglėbti šiuos plačius saulėtus laukus. Aldona pažvelgė šoferio link. Jo tvirtos įdegusios rankos laikė vairą, akys įdėmiai sekė kelio posūkius, kuriuos taip tiksliai kartojo mašina.

— Ten, kur klonyje sodyba, — galvos masu parodė Bronius, — matote baltas mūras, tai nauja kolūkio raštinė.

— O pirmininką kažin ar rasiu? — paklausė mergina.

— Pirmininką? A, jis su mumis, na ten, viršuje sėdi, — linksmi atsakė Bronius.

Jaunoji agronomė pradėjo darbą. Daug rūpesčių teko pergyventi, teko su darbu susipažinti, ir daugiausia vis su Bronium į rajoną ir kitur važinėti. Susitikdavo jie ir šokių vakaruose, kine. Tapo geras draugais. Draugystė augo, tvirtėjo, gimė meilė. Po kiek laiko jie apšvedė. Gyvenimas atrodė

žemės ūkio akademijos savaitraščio "žemės ūkio specialisto" atsakingasis sekretorius. Mes esame jam didžiai dėkingi. Tikimės, kad d. Junevičius ir šių kūrinių autoriai mūsų nepamirš ir ateityje.

lyg gėlynas, lyg prinokęs obuolys, pasiprašęs valgyti jį, ir laimė buvo jų rankose... Neprašė dar ir du mėnesiai nuo vestuvių.

Švystelėjo šviesus sriautas lange, nušvito kambarys, ir Aldona pabudo iš savo prisiminimų. Mašina sustojo kieme. Štai tuoj turi įeiti Bronius: prieis, apkabins, švelniai paglostys plaukus.

Spragtelėjo durų rankena ir pasigirdo sunkūs žingsniai.

— Girtas — krūptelėjo Aldona, — ne jis niekad negrižo girtas... Ne, ne...

Bronius įėjo užsimetęs maišą ant pečių.

— Aldute, tu nemiegi?... Paršui, sakau, reikia, miltai baigiasi, gal čia kampe iki rytojaus tebūna, — slėpdamas akis aiškino vyras.

— Pirkai? — paklausė Aldona, ruošdama arbatą.

Bronius krūptelėjo, bet lyg negirdėdamas klausimo pasakojo:

— Kelias slidus, na o dar variklis čiaudėti pradėjo. Reikės taisyti...

— Ar pinigų užtekai?—vėl klausė žmona. Jam pasirodė, kad ji viską žino, o tik tyčia klausinėja.

— Užtekau, juk reikėjo rytoj poryt pirkti, — pirmą kartą Bronius melavo.

Po savaitės Bronius vežė iš malūno miltus. Aldona tą vakarą ilgiau užtruko valdybos posėdyje. Grižo vėlai. Prie jų vartelių stovėjo mašina ir kažkas patyliukais kuždėjosi.

— Bronius ir Bauža, — iš balso pažino Aldona. Ji net krūptelėjo, kodėl Bronius su juo prasideda. Juk Bauža pagarsėjęs sukčiavimu, melagystėmis, o ir nagus prie kolūkio turto prikišęs. Aldona jau stovėjo greta mašinos

— Broniau, tai anuos jau sušėrei? Juk neblogai išdegė. Drebėjai tada... Ko tau bijoti. Žinai, jai ten akademijoje pripūtė dvasios. Mūsų kitokios akademijos. Nekombinuosi — nevažiuosi. Ką reiškia iš kiaulių fermos maišiuką švilptelėti,— pliaukštelėjo pirštais Bauža ir porino toliau,— o žiūrėk, ir paršiukas lyg dievo dovanotas.

— Vis tik negerai?— pasigirdo kažkaip keistas Broniaus balsas.

— Mesk tą velnio sėklą iš galvos, ar ir tavo akademikė dvasios pripūtė. Žiūrėk savo kišenės, tai ir gyvensi. Na, o savo numylėtinei pasakysi pirkau.

Aldona vėl krūptelėjo, lyg kas vandeniui būtų perpylęs, šurpo banga perėjo visu kūnu, širdis daužėsi krūtinėje. Ji nė nepajuto kaip atsidūrė prieš vyrus.

— Broniau, tu melavai, tu vagis.— Žodžiai strigo krūtinėje, nors Aldona stengėsi būti rami. — Vagys jūs! Ar taip galima... Miltus tuoj privalote vežti į fermą.

Aldona buvo įraudusi, o akys pilnos ašarų, bet naktis jas slėpė nuo Broniaus ir Baužos, o tai drąsino moterį ir teikė jėgų.

— Agronome, ką jūs... Na mudu tik po maišiuką. Juk vis viena — kita kapeika atliks,— mėgino taisyti padėtį Bauža.

— Broniau ir tu vagis, kokio gėda! — vos valdydama pyktį šėrė Aldona.

— Aldona tyliau, žmonės išgirs — kaltai ramino Bronius.

— Tegul girdi, tegul mato,— atkirto Aldona, — Broniau, sėsk kabinon ir vežk miltus fermon, arba aš pati nuvešiu.

Bauža dar mėgino pakreipti reikalą kitur, bet Aldona buvo neperkalbama.

— Aldona, tu žmona man? Ką žmonės pasakys, — kaltai teisinosi Bronius.

— Žmona, ir jeigu tu gerbi mane ir myli, tai vežk atgal. Vogti, mat, ne gėda, o gražinti gėdinas, — vos valdydamosi dėstė Aldona. Visi nutilo. Aldonos akis užtvindė ašaros. Tuoj nuriedės skruostais. Sustingęs stovėjo Bronius. Bauža godžiai traukė cigarete.

Kankinanti tyla, bežadė tyla tęsėsi neilgai. Staiga Bronius šoko kabinon.

— Broniau, nebūk vaikas, bobos pabūgai — šuktelėjo Bauža, bet Bronius jau negirdėjo, juos prarijo vėjo gūšiai ir pernelyg garsus variklio užėsys.

Mašina, apšviesdama pakelėje augančius medžius, telefono stulpus, pasiutusiai nėrė kolūkio centro link. Aldona stovėjo prie kelio, vėjas pūtė tiesiog į veidą ir tik dabar per skruostus sruvo nesulaikomos ašaros. Bronius pasidarė dar brangesnis ir artimesnis. Džiaugsmo ašaru nebuvo galima sulaikyti.

Iš kairės į dešinę: Z. Jukna, V. Briedis, P. Karla, R. Vaitkevičius, A. Bagdonavičius ir J. Jagelavičius

Šių metų liepos 4 dieną mūsų senojoje Filadelfijoje įvyko istorinės varžybos tarp Jungtinių Amerikos Valstijų ir Tarybų Sąjungos irkluotojų. Tai buvo įvykis, į kurį akis turėję nukreipę viso pasaulio sporto mylėtojai. Tarybų Sąjungos sportininkams atstovavo Tarybų Lietuvos "Žalgirio" komanda, prieš tai laimėjusi Tarybų Sąjungos čempionatą. Amerikos sportininkams atstovavo net trys pačios šauniausios irkluotojų komandos. Nuostabai mūsų visų, varžybas laimėjo "Žalgiriečiai". Amerikos lietuvių džiaugsmui ir pasididžiavimui nebuvo ribų. Liepos 7 dieną laikraštis "Laisvė" Ozone Parke suruošė iškilmingą susitikimą su tarybiniais čempionais. Skaitlinga Niujorko pažangių lietuvių publika čempionus nuoširdžiai sveikino.

Vėliau Tarybų Sąjungoje vėl įvyko irkluotojų varžybos, kurias vėl laimėjo "Žalgiriečiai", tuomi jie laimėdami garbę Tarybų Sąjungos sportininkams atstovauti pasaulinėse irkluotojų varžybose, kurios įvyks Europoje šį rudenį. Visa Tarybų Sąjunga, visa lietuvių tauta nuoširdžiai linki šauniesiems "Žalgiriečiams" laimėti ir šias varžybas ir tapti pasauliniais čempionais!

S. Narkellūnaitės nuotrauka

150 METŲ NUO NAPOLEONO ANTPLŪDŽIO

D. M. ŠOLOMSKAS

1789 metais Paryžiuje aidėjo šūkių: "Prie ginklo!... Kovon už laisvę!". Ir liaudis nuvertė despotišką karaliaus valdžią. Iš baisaus Bastilijos kalėjimo paleido politinius kalinius. Francūzijoje įvyko buržuazinė revoliucija. Buvo paskelbtas "**Žmogaus teisių dokumentas**". Panaikinta baudžiavizmas, iškelta obalsiai: žmogus turi būti laisvas, turi gyvuoti meilė ir brolybė!

Bet kas buvo gera buvusiems baudžiauninkams, tai buvo bloga buvusiems dvarponiams; kas buvo gera dirbančiajai liaudžiai, tai bloga tiems, kurie iš kitų darbo gyveno.

Prasidėjo prieš naują santvarką suokaliai. Naujosios santvarkos vyriausybė ėmė bausti priešus. Buvusiam karaliui ir karalienei nukirto galvas. Tūkstančiais bėgo į užsienį buvę turčiai, tų laikų "dipukai".

Sujudo prieš Francūziją Europos karaliai ir Romos popiežius. Pasipylė melų ir šmeižtų kampanija: "Kaip tie driskiai-bekelniai drįso nukirsti karaliui galvą!"

Vokietijoje francūzai pabėgėliai sudarė 20,000 vyrų armiją — grįžti į Francūziją ir gražinti senąją santvarką. Prie jų prisidėjo Austrijos, Vokietijos ir kitų karalių armijos. Jie įsiveržė į Francūziją: ėmė miestus, žudė "bekelnius", ėjo į Paryžių.

Bet liaudis, kartą gavus laisvę, jos neatiduos. Tik Paryžiuje į apsigynimo armiją įstojo 60,000 savanorių. Paryžiečiai nukalė 50,000 durtuvų ir daug pagamino kitų ginklų. Suskambėjo naujas himnas (Marsalietė):

Drebėk, despote mūs tėvynės

Su talkininkais svetimais!

O, išgamos mūsų gadynės!

Pasaulį plukdote kraujais!

Bet mes išvysime ir jus,

Tam esam karžygiai kiekvienas!...

1792 m. rugsėjo 20 d., prie Valmi miestelio, Francūzijos revoliucinės jėgos sumušė įsiveržėlių 80,000 armiją. Nusigandę kara-

liai ir jų generolai šaukė: "Kas atsitiko?... Kas pasidarė, kad mūsų armija bėga?"

— Šiandien, šioje vietoje prasidėjo naujoji gadynė žmonijos istorijoje, — tarė ten buvęs žymusis poetas Johann W. Goethe.

Per daugelį metų Francūziją puolė Europos karališkos valstybės. Francūzai vieną po kito užpuolimą atmušė. Jų karinės jėgos stiprėjo.

Bet Francūzijos revoliucinės jėgos sudarė skirtingos klasės: stambioji ir smulkioji buržuazija, žemdirbiai ir neskaitlingi tų laikų darbininkai. Skirtingi buvo jų reikalai. Revoliucijos eigoje viršų paėmė stambioji buržuazija.

Revoliucijos karuose į vadovybę iškilo korsikietis karininkas Napoleonas Bonapartas. 1799 metais buržuazija jį iškėlė į Pirmojo konsulo (premjero) vietą, o 1804 metais paskelbė jį jau Francūzijos imperatoriumi.

Napoleonas vedė užkariavimo karus. Nukariavo vieną po kitos Europos valstybes, nuvertė buvusius karalius, o jų vieton sodino savo giminaičius.

Leninas, apibūdindamas tuos laikus, rašė:

"Napoleonas, pavergdamas visą eilę seniai susikūrusių stambių ir galingų Europos valstybių, suorganizavo Francūzijos imperiją. Francūzijos revoliucijos nacionaliai karai pavirto į "imperialistinius", savo eile pagimdė tautiniai-išsilaisvinimo karus prieš Napoleono imperializmą".

Išvakarėse Napoleono įsiveržimo į Rusiją jis valdė beveik visą Europą. Anglija vos laikėsi savo saloje. Švedija jam buvo paklusni ir jo raginama 1806-1809 metais kariavo prieš Rusiją. Turkija ir Persija Napoleono įtakoje kariavo prieš Rusiją 1806-1812 metais.

1811 metais Napoleonas pareiškė: "Už penkerių metų aš valdysiu pasaulį, beliko tik viena Rusija, bet aš ir ją sutrėkšiu."

Rusija prieštaravo Napoleono užkariavi-

mams. 1799 metais buvo pasiuntus savo armiją, Suvorovo vadovaujamą, į Italiiją, kur rusai sumušė Napoleono armijas, vadovaujamas jo geriausių generolų.

1805 metais Rusijos armija gelbėjo Austrijai, o 1807 metais—Vokietijai. Bet Napoleonas laimėjo. Karai baigėsi 1807 metais taikos sudarymu Tilžėje. Ten caras Aleksandras I ir Napoleonas susitiko viduryje Nemuno ant tilto.

Tarp Rusijos ir Napoleono valdų Nemunas buvo siena. Lenkija buvo paskelbta Varšuvos hercogyste, Napoleono globoje, prie kurios buvo prijungta ir Suvalkija.

Napoleonas įsiveržė į Rusiją

Napoleonas sumobilizavo prieš Rusiją iš dvidešimt tautų armiją iš 1,200,000 vyrų su 1,900 patrankų. Užpuolimą suplanavo iš Suvalkijos ir Lenkijos.

1812 m. naktį, į birželio 24 dieną, Napoleono 575,000 karininkų ir karių, su 1,372 patrankomis, nepaskelbę Rusijai karo, keturiais tiltais, perėjo Nemuną tarp Alytaus ir Kauno.

Prieš šias Napoleono jėgas Rusija Lietuvoje turėjo Pirmąją armiją 120,000 vyrų su 550 patrankų, komandoje generolo Berlaus-de-Toli.

Ties Gardinu 180,000 Napoleono jėga įsiveržė į Baltarusiją tikslu ten sunaikinti Rusijos Antrąją armiją, sudarančią tik 45,000 vyrų jėgą, teturinčią 170 patrankų, kuriai vadovavo narsusis kunigaikštis Bagrationas.

Trečioji Rusijos armija, iš 40,000 vyrų, stovėjo ties Ukraina. Ten Napoleonas turėjo apie 100,000 vyrų jėgą, bet nėjo pirmyn.

Napoleonas ir jo maršalai siekė sunaikinti paskyrium dvi (1-ją ir 2-ją) Rusijos armijas Vilniaus-Minsko srityje, neleidus joms susijungti. Bet rusų vadai, vesdami apsigynimo kovas, traukėsi į rytus ir rugpiūčio 3 d. abidvi armijos susijungė prie Smolensko, kur ir davė Napoleono jėgoms 13-kos valandų atkirtį.

Kutuzovas ir Borodino kautynės

Napoleono armija jau nebuvo tokia, kaip Francūzijos revoliucijos armija. Jo armija atėjo pavergti kitą šalį. Ją sudarė dvide-

šimties tautų karininkai ir kariai, daugelis neapkentė Napoleono ir francūzų įsigalėjimo.

Kitaip buvo su Rusijos armija. Nors Rusijoje buvo carizmas, baudžiavizmas, bet liaudis nieko gero nelaukė ir nuo Napoleono. Rusų karininkai ir kariai pasišventusiai gynė savo šalį, savo namus ir šeimas.

Rusų opolčencai reikalavo kito armijos vado ir nurodė į Michailą Kutuzovą, Suvorovo draugą, 67 metų žmogų, kuris buvo caro nemalonėje. Caras skirdamas Kutuzovą vyriausiu vadu pareiškė: "Publika pageidavo jį paskirti—aš jį paskyriau. Kas liečia mane, tai aš nusiplaunu rankas".

Kutuzovas, atvykęs į armiją, pasilaikė sau pagelbininku generolą Barklajų (škotų kilmės), padrąsino karininkus ir karius. Visur girdėjosi šauksmai: "Priechal Kutuzov—bit francūzov" (Atvažiavo Kutuzovas muštį francūzų)!

Rusų armija traukėsi ieškodama pozicijų, kur galėtų duoti Napoleono jėgoms atkirtį.

Karas prieš Napoleono įsiveržimą įgavo tautinį pobūdį. Francūzų armija neturėjo gurguolių jos aprūpinimui. Daugiatautės armijos kariai plėšė: grobė galvijus ir maistą. Žmonės su jais negalėjo susikalbėti — degino savo namus, organizavosi į būrius, puolė francūzus ir jų sandraugus.

Europoje Napoleonas sumušdavo šalies armiją, užimdavo sostinę ir valstybė pasidavė. Rusijoje jis susidūrė su kitokiu karu. Jis protestavo prieš "netaisyklingai rusų vedamą karą". Maršalas Kutuzovas jam atsakė:

"Jūsų įsiveržimas į mūsų šalį yra tolygus totorių antplūdžiui, ir, tokiu būdu, visos priemonės, mums padedančios išsigelbėti nuo priešo, yra ne tik ne smerktinos, bet girtinos ir šventos".

1812 m. rugsėjo 7 d. generalinės kautynės įvyko ties Borodino kaimu, apie 80 mylių į vakarus nuo Maskvos.

Kutuzovas pasirinko šią strateginę poziciją. Savo armijos korpusus išdėstė skersai Naująjį Smolensko-Maskvos kelią, dešinįjį sparną privesdamas prie Kaločos upės, o kairįjį už senojo Smolensko-Maskvos kelio atrėmė į tankų mišką, kuris dengė nuo Na-

poleono raitarijos supimo. Buvo įruošta sudrūtintos pozicijos. Kutuzovas kairėje pusėje miške paslėpė kovingą generolo Tučkovo korpūsą, kuris turėjo kirsti francūzams smūgį iš užnugario, kada jie atakuos Bagrationo flėšes (įtvirtintas pozicijas). Dešinėje pusėje pastatė 10,000 kazokų ir raitelių generolų Platovo ir Uvarovo vadovybėje.

Rusai turėjo 120,000 karininkų ir karių su 640 patrankų. Dešinįjį sparną komandavo maršalas Barklajus, o kairįjį—kunigaikštis Bagrationas.

Nuo Nemuno iki Borodino yra apie 600 mylių. Napoleonas verždamasis prie Maskvos siauru ruožtu abejuose pusėse turėjo palikti savo garnizonus—apsaugai užnugario, taipgi daug jėgų neteko mažesnėse kautynėse. Prie Borodino jis atsivedė tik 135,000 karininkų ir karių su 600 patrankų.

Rugsėjo 5 d. įvyko kautynės prie Ševardino pozicijos, kurią Kutuzovas tiksliai paruošė, kad apčiuopti Napoleono svarbiausio smūgio kryptį. Paaikėjo, kad Napoleonas netaikė veik visos savo jėgas prieš Bagrationo jėgas, nes jis Bagrationą skaitė geriausiu rusų vadu. Bagrationo gi pozicijų gynybai buvo paruošta tik 45,000 karininkų ir karių. Kutuzovas permetė jam padrūtinimų iš Barklajaus (dešiniojo) sparno.

Rugsėjo 7 d. anksti prasidėjo kautynės, kurios buvo žiauriausios toje gadyneje. Mažame plote susikirto virš 250,000 žmonių. Baubė 1,000 patrankų. Daugiausiai kovėsi durtuvais ir kardais. Po kelis kartus pozicijos ėjo iš vienu į kitų rankas. Kautynių įkarštyje Kutuzovas pasiuntė 10,000 Platovo ir Uvarovo kazokų ir raitelių į Napoleono užnugarį. Tas taip Napoleoną išgąsdino, kad jis metė prieš kazokus senąją gvardiją ir keikė savo maršalus už neapdairumą.

Bet Kutuzovas negalėjo suduoti priešui kito smūgio Tučkovo karpusu (apie 18,000 karių), nes vokietis baronas Benningsenas, caro mylimas ir prisiūstas šnipinėti Kutuzovo veiklą, Tučkovo korpūsą pirm pat kautynių ištraukė iš miško ir pastatė rusų jėgų užnugaryje (rezervui). Šis Beningseno žy-

gis išgelbėjo Napoleoną nuo kautynių pralaimėjimo.

Apie šias kautynes garsusis poetas Lermontovas savo eilėraštyje "Borodino" sakė:

Tą dieną priešas daug patyrė
Ką reiškia rusiški didvyriai
Ir kovos durtuvų,
Siūbavo kalvos kaip krūtinės,
Arkliai ir žmonės susipynė
Į bendrą ginklų sutartinę
Ir dundesį kovų.
Sutemo... Bet kiekvienas mūsų
Rytojui ruošėsi vėl į mūšį,
Kol liks bent viens žmogus...

Temstant kautynės aptilo. Napoleono jėgos buvo užėmę eilę rusų įtvirtinimų — Rajeuskio ir Bagrationo pozicijas, bet rusų artilerijai paleidus ugnį, jos atsitraukė į savo pirmesnes pozicijas.

Kautynėse Napoleonas neteko 49 generolų, 58,478 karininkų ir karių užmuštais ir sužeistais, arba 44 procentus jėgų.

Rusai neteko 23 generolų, 42,438 karininkų ir karių užmuštais ir sužeistais, arba 38 procentus savo jėgų.

Saulei nusileidus Napoleonas įsakė trauktis ir pirmosios jo jėgos pasitraukė 12 verstų nuo Borodino, nes jis bijojo sekamą dieną rusų kontrpuolimo.

Kutuzovas apskaičiavęs nuostolius, turėdamas stoką amunicijos, naktį įsakė trauktis link Maskvos.

Sudegė Maskvos miestas

Rusų armija, pasitraukus nuo Borodino, negavo žadėtų padrūtinimų ir turėjo pasitraukti už Maskvos. Maskvos miesto galva grafas Rastopčinas, aklas carbernis, Kutuzovui pasiuntė tik 13,000 vyrų opolcencų, daugumoje be šautuvų, o Maskvos arsenaluose buvo: 156 patrankos, 80,000 šautuvų, 60,000 kardų, 20,000 pūdų parako ir kalnai kitokios amunicijos. Maskvos gyventojai, beveik visi, pasitraukė su armija.

Napoleono armija įžengė į Maskvą ir jo daugiataučiai karininkai ir kariai puolė miestą plėsti. Prasidėjo gaisrai. Per šešias dienas Maskva degė. Liepsna bangavo, kaip jūroje vanduo. Trys ketvirtadaliai miesto

sudegė. Ugnis prarijo 7,400 mūrinių ir 6,300 medinių namų.

Baisiausias dalykas buvo, kaip rašo francūzų istorikas A. L. Rambo, kad Maskvoje sudegė 15,000 rusų sužeistų karininkų ir karių, kurių jie nesuspėjo išsivežti.

Liaudies karas ir rusų kontr-puolimas

Rusijos armija apėjo miestą pietų puse ir užėmė pozicijas Kalugos kryptyje, į pietvakarius nuo Maskvos, kad grasintų Napoleono komunikacijoms ir neleistų jam eiti į pietų Rusiją.

Kutuzovui vadovaujant, gabūs rusų generolai ir kiti veikėjai stiprino armiją, ruošė ginklus ir amuniciją, o tuo kartu, prieš Napoleono jėgas, vedė "mažąjį partizanų karą". Partizanai veikė visoje priešo okupuotoje teritorijoje. "Lietuvos gyventojai pasitiko francūzus ne kaip išlaisvintojus, o kaip nukariautojus", rašė francūzų istorikas J. Fless. Napoleono armijos daliniai niekur negalėjo mažais būriais pasirodyti už miestų—juos puolė partizanai.

Napoleonas šešias savaites sėdėjo Maskvoje, laukdamas, kada caras paprašys taikos. Tuo gi kartu Rusijos armijos daliniai ir partizanai apsupo Maskvą iš visų pusių.

Vilniuje Kutuzovas įsakė išlaisvinti Europą

1812 m. spalio 18 d. Kutuzovo armijoje buvo 130,000 karininkų ir karių, dar 200,000 vyrų lavinosi rezerve, kiti rusų generolai supo Maskvą iš rytų ir šiaurės su 100,000 vyrų jėga. Tą dieną Rusijos armija perėjo į kontrpuolimą prie Tarutino ir sumušė Miurato korpusą. Miuratas neteko 2,500 užmuštais ir virš 2,000 belaisviais.

Sekamos dienos rytą Napoleono armija, kuri sudarė 110,000 vyrų jėgą, susprogdinus Kremliuje daug namų, pasitraukė iš Maskvos. Virš 40,000 vežimų vežė jų priplėštą grobį.

Napoleonas ėjo į pietus, kad pasiektų neturėtų Rusijos plotus. Bet Kutuzovo armija pastojė jam kelią prie Malojarslavco. Per visą dieną ėjo žiaurus mūšis. Aštuonis kartus miestas ėjo iš vienu rankų į kitas.

Napoleonas pralaimėjo. Jis turėjo trauktis tuo pat nuturietu keliu, kuriuomi atėjo į Maskvą.

Rusų armija iš abiejų pusių puolė jo jėgas. Didesnius smūgius kirtu prie: Viezmos, Duchovščinos, Smolensko, Krasnyj ir Oršos. Prie Berezinos upės Napoleonas neteko 50,000 žmonių. Vilniuje prieš Napoleono armijos likučius sukilo lietuviai ir žydai. Jiems padedant rusai suėmė 7 generolus, 242 karininkus ir 15,000 kareivių.

Napoleonas pabėgo į Francūziją. Kaune francūzai gavo dar vieną smūgį. Iš Kauno maršalas Berte pranešė Napoleonui: "Jūsų didybės armijos jau nebeliko, net iš jūsų gvardijos ginkluotų yra tik 500 žmonių. Per Nemuną, į vakarus, perėjo 400 pėstininkų ir 500 raitelių". Tai viskas, kas beliko iš prieš šešis mėnesius įsiveržusių į Rusiją 720,000 Napoleono karininkų ir karių.

Į Vilnių atvykęs Kutuzovas išleido pareiškimą į Rusijos karius, kuriame, tarp kitko, sakė:

"Dar niekad žmonijos istorijoje nebuvo tokių puikių pergalių: du mėnesius iš eilės jūsų ranka kasdien baudė piktadarius. Jų kelias nuklotas jų lavonais, pats jų vadas bėgdamas nenorėjo nieko daugiau, tik pats išsigelbėti".

Kutuzovas įsakė nulenkti suimtas francūzų vėliavas prie rusų karių kojų ir sušuko: "Ura, Rusijos išgelbėtojams — rusų kariams!" Po to jis pasisakė, kad ves 100,000 armiją į Europą ne pavergimui šalių ir tautų, o jų išlaisvinimui iš po Napoleono.

Tuo tarpu ir Centrinėje ir Vakariniėje Europoje sukilo valstybės prieš Napoleoną. Rusijos armija ėjo jų pagalbai. Bet Kutuzovo sveikata pirmesnių žaizdų, kovų ir sunkumų jau buvo pakirsta. Silezijoje, Bunzlau miestelyje, 1813 m. balandžio 28 d. jis mirė.

Rusijos armijos priešakyje atsistojo kiti generolai. Rusų armija, ir sukilusių valstybių jėgos, paėmė Paryžių. Napoleonas buvo pavarytas nuo Francūzijos sosto. Valstybės atgavo savo nepriklausomybę, bet kol tatai pasiekė, tai karas tęsėsi iki 1815 m.

EGLAITĒ IR BERŽELIS

(Baladē)

Prie upeliuko,
Mažoj giraitēj,
Augo berželis,
Augo eglaitē.

Jiems paukštužēliai
Tyliai dainavo,
Saulē viršūnes
Žalias bučiavo.

Bet beržui rodēs —
Laimēs dar maža:
Reikia pakeisti,
Šitā peizažā!

Rudenį kvietē,
Rudenio prašē —
Ruduo jo rūbą
Auksu išdažē.

Džiaugiasi beržas,
Girias kaimynams —
Eglė neturi
Rūbo auksinio...

Bet štai pabudo
Jis vieną rytą —
Auksiniai lapai
Žemēn nukritę,

Judina vėjas
Viršūnę pliką
Draugai — paukšteliai
Beržą paliko.

Stovi berželis
Liūdnas, be ūpo,
Eglei pavydi
Žaliojo rūbo...

Adomas Kubilius

VASARA SUGRIŠ

Sau žaidė vasara marga
Su baltu drugeliu, —
Nusinešė varnėnai ją
Ant virpančių sparnų.

Bet tu tikėk, ir ji sugriš,
Į langą pasibels,
Dainom lydės ją vyturys
Ir žiedeliu obels.

Elvyra Kubiliūtė

NAUJOJI GADYNĖ JAU ŠVINTA

Šiandieną jau švinta naujoji gadynė
Ir pradeda šviesti kaip saulė rytinė.
Ir eina vis nuolat šviesyn ir šviesyn,
Ir skleidžiasi greitai platyn ir platyn.

Tamsybės šešėliai ją bando stabdyti,
Tamsūnus tamsybėj dar vis palaikyti.
Bet šviesūs spinduliai gadynės naujos
Išnaikins tamsumą nuo žemės visos.

Šviesybei įvykus visų tautų žmonės
Sueis į vienybę—draugaus jau be baimės.
Tuomet tarptautinė daina ir skambės
Ir jau pasaulinė taika pražydės.

Jonas Juška

ŠVYTURYS

Baltos kopos smėlio išsimėtę.
Skamba pušys — tėviškė mana.
Mes į dangų skverbiamės žvaigždėtą,
Į kelionę išskuba daina.

Aš — tarybinis žmogus!
Kaip gera,
Man skridimų niekas negailės.
Aš laukais einu,
Man varpos šnara:
— Tu — žmogus tarybinės šalies.

Ir manęs jau dainos nebeklauso,
Sulaikyt širdy nebegaliu.
Žeme! Saulė mus abu išprausia,
O aš saulę, ir tave myliu.

Man tarybinė šalis mieliausia.
Ji styga skambiausia iš visų.
Girdi ją kampeliai tolimiausi.
Bunda Afrika,
Jau Kuboje šviesu.

Negro lūpose tik vienas šūkis —
Laisvė!
Trūksta pančiai.
Afrika kita.
Ji prieš tamsą, smurtą ir apgaulę.
Afrika pakilo pavergtą.

Aš dabar regiu pasaulį kitą.
Laisvės himną aš girdžiu tautų.
Švyturys — mana Tėvynė švyti,
Glaudžias juodos rankos prie baltų.

Rimgaudas Graibus

LIETUVOS KETURVĖJININKŲ AVANTIŪRA

MISLINČIUS

Dvidešimtojo amžiaus pradžioje Europoje paplito nauja literatūros ir meno srovė, vadinama **fūturizmu**. Ji gimė Italijoje 1908 m. (Marinetis), o Lietuvą pasiekė tik po I-jo pasaulinio karo, kai ten galiojo simbolizmas, romantinė estetika, formalizmas, misticizmas ir kitos tuščiaavidurės sistemos. Literatūros kūrėjų materialinė buitis Lietuvoje buvo labai sunki, nes vyriausybė jais nesirūpino. Tokia netikro rytojaus padėtis sudarė vešlią dirvą visokiam novatoriškų ekspresijos formų kilimui, naujų kelių ieškojimui.

Apie 1920 m. vidurį Kaune susibūrė „ne-nuoramų“ literatūratelis, kuris pirmadieniais rinkdavosi Kazio Binkio bute ir diskutavo savo ir kitų parašytus veikalus. Jie save vadino „broliais paldieninkais“ (nuo rusų žodžio „ponedelnik“ — pirmadienis). Šiam „avangardiniam“ sąjudžiui, be K. Binkio, priklausė J. Petrėnas (Petras Tarulis), T. Tilvytis, A. Rimydis, J. Žlabys-Žengė, J. Tysliava, P. Janeliūnas, Salys Šemerys-Šmėrauskas, A. Gričius, Butkų Juzė, J. Švaistas ir dar vienas kitas jų sankeleivis. 1922 m. jie išleido vienkartinį keturių lapų šauklį, „Keturių vėjų pranašą“, kuriame skelbė savo „credo“ ir manifestus, o 1924 metų pradžioje — pilną, didelio formato 70 puslapių žurnalą „Keturi vėjai“, išspausdinę jo pavadinimą dešimčia kalbų. Nuo to jie ir gavo „keturvėjininkų“ vardą, o kai kas pašaipiai juos vadino stačiais—„vėjavaikiais“. Kiti trys numeriai „K. v.“ išėjo tik keturių pusl. Ketvirtas, ir paskutinis, jų žurnalo numeris išėjo 1927 metų pabaigoje. Pirmąjį numerį suredagavo J. Petrėnas, o kitus K. Binkis.

Per ketverius metus keturvėjininkų vykdomas organas nepaskelbė nei aiškesnių savo teorinių principų, nei siekiamųjų tikslų, nes pastovios politinės linijos ir neturėjo. Kai kada jie pasirodydavo labai „kairūs“, švaistėsi revoliuciniais šūkiiais, ragino „iš

pagrindų sugriauti senąjį pasaulį, o jo vietoje kurti naują“, „senuosius meno stuobrius laužti“, atsisakyti „atšipadantės saldžiosios tėvynės meilės“ bei „aukštastiebio estetizmo atmiešto žvaigždapalaikio simbolizmo“ ir pan. Išsigandę jų maištingų deklaracijų, kai kurie Lietuvos valdininkai keturvėjininkus laikė net pusiaukelio komunistais. Tačiau tai buvo vien tuščia retorika, frazės ir žodžiai; toliau „tautos vienybės“ jie nesiekė, nors sumiesčionėjusios buržuazijos adresu ir paleido nevieną „bombą“.

Keturvėjininkai buvo buržuazinio rusų fūturizmo epigonai, su tūlom priemaišom ekspresionizmo, dadaizmo bei surrealizmo*). Jų kritikas P. Janeliūnas atvirai skelbė, jog „mūsų fūturistus treniravo rusų fūturistai“. Apie K. Binkio „atgimimą“ jis sakė: „Nenorėdamas gyventi ir pūti dekadentu archaistu, jis mirė ir atgimė revoliuciniam poeto fūturisto darbu“.

Savo kūrybinės epochos pradžioje, ikitarybiniais laikais, įžymusis rusų poetas Vladimiras Majakovskis (1893-1930 m.) irgi atidavė fūturistinių idėjų stabui nemažą duoklę. Nuo 1917 m. jis tapo realistu ir įsijungė į tarybinę veiklą. Nuo tada lietuviai fūturistai nustojo juo žavėjęsi. Majakovskio revoliucinėms temoms sukurti eilėraščiai, turėję neapsakomai didelę agitacinę-propagandinę reikšmę, galėję uždegti minią kovos bei ryžto ugnimį,—keturvėjininkams tapo svetimi.

*) **Fūturistinio** sąjudžio kūrėjai skelbė, jog jie neigia praeitį bei dabartį ir orientuojasi į ateitį (future—ateitis). Tai smunkanti XX-jo amž. buržuazinio meno forma.

Simbolizmas (ir dekadentizmas) — antirealistinė bajoriškosios-buržuazinės literatūros srovė, atsiradusi XIX-jo amž. gale Prancūzijoje. Jam būdinga mistika, tikėjimas atgamtinėmis jėgomis, kurios neva valdo pasaulį, kraštutinis individualizmas, mėgavimasis „rafinuotais“ pergyvenimais ir pan. **Dekadental** apdainuoja mirtį, supuvimą, ištvirkimą, vaikosi išorinio grožio, įmantrios literatūrinės formos ir t.t. De-

Lietuvos keturvėjininkai, kaip kad mūsų krašto "bytnikai", turėjo ir savą žargoną: eilėraščius jie vadino "dirbiniais", redakciją "dirbykla" ir pan. Jie nesišalino ir liaudies kūrybos temų, bet ja naudojosi labai ribota prasme, daugiausia atsitiktinai joje randamais grubumais bei vulgarizmais.

Būdingas to meto intelektualinės visuomenės požiūris į keturvėjininkus, ir jų žurnalą, atsispindi suruošime jiems 1927 metų paibaigoje Kaune t. v. "kengūrų teismo" (kangaroo trial), kuriam pirmininkavo M. Biržiška. Jie buvo kaltinami besaikia bravūra (bravado—jonvaikiavimu), visokiariopu ekstremizmu, jaunuomenės tvirkinimu, svetimųjų pamėgdžiojimu, kalbos darymu, nepasiekiamais užmojais ir kitais nusikaltimais. "Teismas" juos rado kaltais ir "priteisė" per 20 metų rimtai dirbti literatūros dirvoje, o po to—stoti į sekančios generacijos "teismą". Tačiau po 20 metų Kaune nebuvo ne tik keturvėjininkų, bet nė pačių "teisėjų"!

Aišku, jog ši "teismo" komedija buvo suvaidinta reklaminės naudos dėlei.

"Keturių vėjų" žurnalui žlugus, iš jo nuotrupų dar pasirodė dekadanso nuotaikomis suspalvinti vienkartiniai leidiniai "Pjūvis", "Linija" ir "Granitas". Bet tai buvo jau tik trumpalaikės buvusio triukšmingo periodo atraugos. Jokių žymesnių, išliekamų vertybių keturvėjininkai nesukūrė. Jie per-

kadansas literatūroje eina kartu su politine reakcija.

Ekspresionizmas — meno bei literatūros srovė, kilusi Vakarų Europoje pirmojo pasaulinio karo metu. Ekspresionizmo estetika susijusi su metafizine filosofija. Ekspresionistai atmeta gamtos mokslų pozityvumą, istorinį visuomeninių reiškinių aiškinimą. Prieš materiją jie stato "sielą", savo "aš". Jų kūrybai būdingas iš vienos pusės archaiskas primityvumas, iš antros—artistiškas rafinuotumas. Tai individualistai, nejaučią jokio ryšio su visuomene.

Formalizmas mene ir literatūroje—antiliaudinė ir antirealistinė kryptis, neigianti idėjinį-visuomeninį turinį, o vertinanti tik kūrinio formą.

Dadaizmas (nuo prancūzų žodžio "dada"-arklys)—dekadentinio meno ir literatūros kryptis, atsiradusi 1916 m. Šveicarijoje ir paplitusi Vakarų Europoje. Dadaistai—daugiausia pacifistai ir anarchistai—ruošė įvairias ultramodernines manifestacijas ir pasižymėjo egocentrinio maištavimu. Iš dadaizmo liekanų vėliau išsivystė surrealistinio srovė ir, dalinai, abstraktusis menas.

degė kaip įbrėžtas degtukas ir išnyko.

Pat pradžioje keturvėjininkai skelbė kovą simbolizmui ir visokiam estetizmui. Jie neigė ir senovės Lietuvos praeitį idealizuojančią romantiką, pseudo-patriotinius šūkius, išpuoselėtą švelnumą; skelbė, jog vietoj lakštingalos ar vyturio, jie mieliau klausytų "kad ir karvės maurojimo" ir pan. Savo manifeste "Žengte, marš"—keturvėjininkai nedviprasmiškai smerkė tometinę "literatū kūrėją", kad ši "dažnai padrika 'kūryba'—atšipadantės saldžiosios tėvynės meilės, paviršutinių liaudies motyvų pamėgdžiojimu, etc...—jau baigia surūginti tam tikras žodžio grupes. Todėl... šalin saldūs, tarp poetų lūpų nudilę, posmai, šalin gražumynai... Šypsodamies savo plačiais paidais mindome poetinio darželio gėlynus" ir t.t.

"Reikšmingas, įmantrus 'Keturių vėjų' turinys, pasitaikančios jame kairiosios frazės, kėlė skaitytojų tarpe tam tikrą smalsumą ir susidomėjimą. Tačiau apskritai žurnale daugiausia dėmesio buvo skiriama formalistiniams eksperimentams, karštai polemikai su simbolistais ir kitomis literatūrinėmis grupėmis" *).

Keturvėjininkai skelbė, kad jų dirva, tai "ne popierinis žemėlapis, bet tas, kur išdirbtose dirvose vėjai javus siūbuoja, kuriuo dunda garvežiai, kur ūžia dirbtuvės ir kur, svarbiausia, plačiai pasispietę plaka 3,000,-000 krūtinų! Sujauktas žemėlapis. Žemėlapis purvinas batais supėduotas. Tačiau tai mūsų darbo dirva. Čia mes randame meno alkanas minias, kurioms esam pasiryžę dirbti".

Pasisakyta gana smarkiai ir karštai!

Senosios kartos, romantinės gėdynės rašytojams, keturvėjininkai metė iššūkį: "Mes gi pradėjome naują vagą. Ariam ne žirgais pegasais, bet traktorais. Ir stovėkit—nestovėkite pakelėje baidyklėmis—traktorius vistiek nepasibaidys!" Kiti jų priešai buvo: "nemažiau griežti priešininkai, tai įvairūs 'estetai'—riteringi grožio saugotojai... Jie stengias iš paskutiniųjų nepastebėti nau-

*) K. Korsakas ir V. Galinis "Lietuvių literatūros istorija", III t., I d., pusl. 124.

jo meno tankų, kurie traiško sarmatlyvai menkus jų kūrybos palaikus. Jų kovos būdai—tuščiavidurės tirados”.

V. Galinis, rašydamas apie keturvėjininkų darbą, sako: *)

“Keturvėjininkai maištavo ne tik prieš pačius literatūrinės kryptis ir formas, bet taip pat ir prieš buržuazinės Lietuvos gyvenimo siaurumą ir provincionalizmą, kultūrinės atmosferos tvankumą, prieš miesčionis, norinčius, kad ‘menas švelniai ir atsargiai kasytų jų papėdes’... Keturvėjininkai savo skelbiamuose literatūrinuose manifestuose dėjosi kone revoliucionieriais. Jų pozicijoje sutinkami **fabrikų, darbo, mašinų, demonstracijų, vėliavų** įvaizdžiai, giedami iškilmingi himnai technikai. Keturvėjininkų tariamam ‘kairumui’ pailiustruoti būdingas kad ir tas faktas, jog jų žurnalo antrasis numeris išėjo su šūkiu: ‘Šalin surūgęs tautinis romantizmas! Šalin anemiškas simbolizmas! Visa literatūros valdžia Keturių vėjų Taryboms!’ Keturvėjininkas A. Rimydis ragino pasukti ‘truputį kairėn pasaulio profilį’, o P. Tarulis (J. Petrėnas), darydamas pranešimą 1926 m. transliuotame per radiją jų koncerte sakė:

“Ypatingai svarbu, kad jie (keturvėjininkai) savo veikimą surišo su nauja augančia jėga—su demokratija, su darbo žmonėmis. Dabar pasaulį valdyti atėjo naujos jėgos. Griuvo ir baigia griūti carų ir karalių sostai. Darbo klasė stoja į kovą su maža žmonių saujele, kuri turi pasiglemžus didelę dalį turtų”, etc.

Tačiau tai buvo tik pozavimas, tušti žodžiai, nors gal ir gerais norais tarti. Tame pačiame savo straipsnyje V. Galinis rašo:

“Tačiau keturvėjininkai toliau šitokių kairių frazių nenuėjo. Triukšmingai viską neigdami, jie nekėlė jokios pozityvios programos, neturėjo aiškesnių politinių tikslų. Jie nedėjo pastangų iš esmės nutraukti ryšius su buržuazine visuomene, nebandė kreipti savo kūrybą į jų žodžiais tariant, ‘naują šių dienų šeiminingą — darbininkų, gamybos klasę’. Jų maištavimas prieš miesčioniją tebuvo tik anarchistinio, individualis-

tinio pobūdžio. Vienais atvejais puldami miesčioniją ir reikšdami nepasitenkinimą esamąja buržuazine santvarka, kitais atvejais kai kurie keturvėjininkai prirašė nemaža laikraštinių eilučių, kuriose garbino buržuazinę Lietuvą”.

Jau esame minėję, jog daugelis keturvėjininkų savo eilėraščiuose kultivavo gryną, ar atmieštą, futuristinį formalizmą, neigė klasiškos eilėdaros formas ir piršo savus novatoriškus atradimus, kuriems labai dažnai aukojo ir turinį ir logiką. Modernistines formas vaikėsi ir pernai Bruklina miręs Juozas Tysliava. Apie jį platokai rašo V. Galinis: *)

“Juozas Tysliava į keturvėjininkų tarpą atėjo jau išleidęs porą eilėraščių rinkinių ir susidaręs talentingo jauno rašytojo vardą. Pirmųjų jo poezijos rinkinių eilėraščiai parašyti simbolizmo poveikyje, pasižymėjo žaismingu lyrizmu ir formos muzikalumu. Šias savybes Tysliava išlaikė ir persiorientavęs į futurizmą. Keturvėjininkams būdinga poetinė maniera iškilo trečiame Tysliavos poezijos rinkinyje, o dar labiau sutvirtėjo vėlesniuose eilėraščių rinkiniuose... Tačiau Tysliava nepasidarė tipišku futuristu. Jo netraukė kitų keturvėjininkų mėgstamos šiurkščios, grubios detalės ir kontrastai, jo melodingoje, skambioje poezijoje išliko nemaža romantinio pakilumo...

“Tysliavos poezijos turinys vienodas, skurdus, siauras. Joje ypač pabrėžiamas autoreklaminis motyvas. Tysliava pats skelbėsi ‘genijum’, ‘pirmuoju Lietuvos poetu’ ir pan.... 1932 m. Tysliava emigravo į JAV, kur ėmė redaguoti buržuazinį ‘Vienybės’ laikraštį. Nuo poezijos Tysliava vėliau beveik visiškai atitrūko. Įvedus Lietuvoje Tarybų valdžią, jis užėmė griežtai antitarybines pozicijas”.

Ir pats J. Tysliava vėliau nuo keturvėjininkų nusikreipė. Savo straipsnyje “J. Tysliava apie keturvėjininkus”, išspausdintame jau po jo mirties (“Vienybė”, 1962 m. bal. 6 d.), jis sako, kad “pačią didžiausią audrą sukėlusio pirmojo ‘Keturių vėjų’ numerio atvėju K. Binkis laikėsi gana pasy-

*) “Liet. lit. istorija”, III t., I d., pusl. 424.

*) Ten pat, pusl. 431.

viai ir net nuošaliai", nors, J. Petrėnui prašant, jam parašė porą eilėraščių.

Atrodo, jog ir apie keturvėjininkų literatūrinius užmojus J. Tysliava buvo nelabai aukštos nuomonės. Minėtame straipsnyje jis rašė:

"Tai buvo greičiau literatūrinis 'čvierijimasis', kuris su tikrąja, rimta poezijos ir prozos kūryba, išskyrus poros Binkio eilėraščių, beveik nieko bendra neturėjo. Tai buvo palaidas, neorganizuotas triukšmas, tuo būdu norint atkreipti piliečių dėmesį rimtesniam darbui, kuris turėjo pasirodyti pirmajame 'Keturių vėjų' numeryje".

Tačiau to "rimtesnio darbo" nebuvo.

Vienas gabiausių bei produktingiausių, kartu ir prieštaringiausių, keturvėjininkų buvo Kazys Binkis. Jo "100 pavasarių" eilėraščių rinkinys buvo parašytas keturvėjininkų krypties poveikyje. Po kiek laiko jis nuo jų pasitraukė ir pradėjo kurti kaimui skirtą literatūrą ("Kriaučius Motiejus"), vėliau rašė vaikams ("Kiškių sukilimas", etc). Jie leidžiami ir tarybiniais laikais. Į savo gyvenimo pabaigą (mirė 1942 m.), jis daugiausia laiko skyrė dramai ir bendrajai literatūrai. Išbandęs visą literatūrinių formų ieškojimo gamą, pagaliau jis pasuko į realizmą, nors rašė vis dar su stipriom simbolizmo priemaišom.

"Šviesos" skaitytojų informacijai, ši raštą užbaigsime platoka citata iš mums jau pažįstamo V. Galinio straipsnio, kuriame skaitome:

"Keturvėjininkų literatūrinė veikla ir jų kūryba greitai susilaukė gana griežtos kritikos kai kuriuose buržuaziniuose žurnaluose ir ypač pažangiojoje spaudoje... Tuo tarpu pažangioji visuomenės dalis nusivylė kūrybine keturvėjininkų praktika, kuri nepateisino jų deklaratyvaus užmojo pasukti nauja vaga lietuvių literatūros vystymąsi. Šis nepasitenkinimas dar labiau sustiprėjo, kai keturvėjininkai, nepaisant jų pažadų, ne tik nepasidarė tikrais pažangiosios literatūros kūrėjais, bet priešingai, vėliau atvira nuėjo dirbti buržuazijai.

"Prieš formalistinė keturvėjininkų kūryba griežtai kovojo marksistinė kritika. V. Mickevičius-Kapsukas apibūdino keturvėjinin-

kus kaip 'besiblaškančios prieš galą buržuazinės inteligentijos sielos reiškėjus', kaip 'vėjo pamušalus', kurie 'jokių principų ir idėjų nepripažįsta'. Jis atskleidė keturvėjininkų kūrybos svetimumą darbo žmonėms, jų vartojamų kairių frazių tuštumą.

"Keturvėjininkų sąjudis laikinai sukėlė tam tikrą pagyvėjimą lietuvių literatūroje, jų kūryba išplėtė kai kurias vaizdavimo priemones. Tačiau keturvėjininkų raštai dėl turinio miglotumo ir formos įmantrumo buvo svetimi platesnėms skaitytojų masėms, neigiamai atsiliepė literatūrinės kalbos vystymuisi. Pradėję savo veiklą triukšmingais manifestais ir pažadais griauti viešpataujantį meną, keturvėjininkai patys nuslydo į miesčionišką literatūrą...

"Keturvėjininkų modernumas, jų maištavimas prieš įprastines buržuazinės estetikos ir moralės normas darė nemažą įspūdį ne vienam jaunam, nepatyrusiam, vos pradedančiam kūrybinį darbą rašytojui. Didesnis ar mažesnis keturvėjininkų poveikis pastebimas ir to meto pradedančių pažangiųjų rašytojų (P. Cvirkos, V. Montvilos, K. Borutos, K. Korsako, J. Šimkaus) ankstyvuosiuose literatūriniuose bandymuose. Tai buvo daugiau formalinis poveikis, nes idėjiniu atžvilgiu šie rašytojai gana greitai pasuko savitu keliu ir griežtai pasisakė prieš keturvėjininkus").

Kairesnieji rašytojai 1930 m. Kaune pradėjo leisti savo žurnalą "Trečią frontą", kuriame dėstė savo pažiūras ir idėjas. "Trečio fronto" išėjo tik penki numeriai, nes smetoninės valdžios cenzūra, kaip per daug kairų, — jį uždarė.

*) Ten pat, pusl. 436-37.

PAKLAUSYK

Paklausyk tu šlamėsio berželio
Tamsią naktį rudenio vėlai,
Kai drebės, palinkęs jis prie kelio,
Kai audra lapus draskys grubiai.

Subraškės jo šakos nuogos, ilgos,
Neverkšlens, stovės jis išdidus,—
Kai palenks audra jo galvą pilką
Sušnibždės, — "Pavasaris pabus".

Elvyra Kubiliūtė

SUSIPAŽINKIME SU JAUNUTE POETE

Violeta Palčinskaitė dar tik prieš keletą metų lankė vidurinę mokyklą, nešiojo pionierišką kaklaraištį, kūrė pirmuosius posmelius, juos siuntinėjo "Lietuvos pionieriaus" laikraščiui, nekantriai laukė, kada pagaliau bus išspausdinti pirmieji jos kūrinėliai... Nedaug dar laiko praėjo nuo tos dienos, kai laikraštyje pasirodė pirmasis jos eilėraštis, o Violeta, nepaprastai mylėdama poeziją, daug dirbdama, padarė didelę pažangą. Šiandien šią jauną poetę Lietuvos poezijos mylėtojai jau labai gerai pažįsta. Gražiai užsirekomendavusi savo pirmuoju eilėraščių rinkiniu "Žemė kėlė žolę", Violeta toliau žengia poezijos vieškeliu. Jos nuširdžius, išgyventus eilėraščius spausdina laikraščiai, žurnalai. Ji aktyviai dalyvauja literatūros vakaruose, susitinka su skaitytojais mokyklose, fabrikuose.

Netrukus Valstybinės grožinės literatūros leidykla išleis naują Violetos Palčinskaitės rinkinį.

— "Lietuvos Pionierius"

PAVASARĖJANT

Linksmi varnėnai greit pars-kris.
Jau paskutinis sniegas dingo...
Atėjom mes — šaunus būrys —
Šįryt prie Lenino paminklo.

Kiek daug žibučių mėlynų!
Lyg akys — saulės šviesą semia...
O vadas sveikina žvilgsniu
Pavasarinę mūsų žemę.

RUGIUOSE

Juos saulė auksiniais batukais išbraidė.
Linguodamos varpos bučiuoja tau veidą,
Ir tyliai dainuoja rugelis geltonas:
Aš vienas — toks mažas,
Aš vienas — toks plonas.

Aš vienas—grūdelis gausaus milijono.
Surinks ir suveš mus į tūkstančius
kluonų!

Ir tyliai dainuoja rugelis geltonas:
Aš — visą pasaulį maitinanti duona.

PRIE S. NĖRIES KAPO

Prie kapo tau pirmą pavasario gėlę
Ir pirmą pavasario posmą nešu.
Paraistės žibuoklių akutėm pamėlę,
Ir ašaros rieda šakelėm beržų.

Tu gimtąją žemę išmokei mylėti
Nemiršančiais žodžiais saulėtų dainų.
Tylom ateinu prie tavęs pastovėti,
Tylom padėkoti aš tau ateinu.

Paraistės žibuoklių akutėm pamėlę,
Ir ašaros rieda šakelėm beržų, —
Prie kapo tau pirmą pavasario gėlę
Ir pirmą pavasario posmą nešu.

MAMAI

Tai aš visada tau mažutė,
Geresnė aš tau už visus.
Aš — tavo saulės kiškutis,
Aš — spindulėlis šviesus.

Tu moki taip švelniai dainuoti,
Nubausti ir viską atleist.
Pasakom tavo iškloti
Mano vaikystės keliai.

Suseks nuolatos tavo akys
Slapčiausią kampelį širdies.
Viską be žodžių jos sako,
Viską be žodžių atspės.

O aš visada tau mažutė,
Geresnė, gal būt, už visus.
Tau aš ir saulės kiškutis
Ir spindulėlis šviesus.

SPALIUKO ŽVAIGŽDUTĖ

Ji dega raudona,
Ji dega mažutė
Čia pat prie širdelės —
Spaliuko žvaigždutė.

Krauju nudažyta
Tėvų ir brolelių,
Ji šviečia ir šaukia
Į didelį kelią.

Pažvelgus jau į seną praeitį

I. VIENUŽIS

Buvau gal penkiolikos metų, kai kartą iš brolio išgirdau žodį “šliuptarniai”. Bet ką tasai žodis reiškė, taip ir nesužinojau net iki atvykau į šią šalį. Augdamas tamsiame dzūkijos kampelyje nebuvau matęs jokių laikraštį bei pasaulietišką knygą. Mano vyriausias brolis Jonas, kurio žmona bijojo vykti į “bedievišką” Ameriką, net keturis kartus važinėjo į JAV., it koksai komersantas, ir vis į kietosios anglies kasyklas, į Skrantono miestą. Tai jis ir žinojo, kas buvo tieji “šliuptarniai”, vienok niekadose apie juos nekalbėjo.

Kada 1911 metais aš atvykau pas brolių į Skrantono miestą, tai greitai ne tik sužinojau, kas buvo tieji “šliuptarniai”, bet ne su vienu jų ir susipažinau. Mano brolių irgi pravardžiavo “šliuptarniu”, nes žmoną buvo vedęs iš tų “baisiųjų” bedievių Gilbairių giminės.

Skrantone gyveno jau keli tūkstančiai lietuvių ir turėjo pasistatę bažnyčią, bet negalėjo joje garbinti dievą, nes bažnyčia per teismo nuosprendį buvo uždaryta. Mat, kada juozapinė parapija pasistatė sau dievnamį ir buvo skoloje, tai airių katalikų vyskupas jiems nedraudė joje melstis. Bet kaip greitai išsimokėjo skolas, taip greitai vyskupas pareikalavo, kad bažnyčia ir visa parapijos savastis būtų pervesta jam, kaipo vienintėliam savininkui. Taip čia prasidėjo parapijos skilimas į dvi dalis: į “kikerius” — šliuptarnius ir “sakerius” — vyskupo šalininkus. Vienok dr. J. šliupas šiame parapijos skilime nelošė nė jokios tiesioginės rolės, nepaisant, kad “kikeriai” buvo vadina mi jo tarnais. Tačiau netenka abejoti, kad tarpe pradedančių kiek blaiviau protauti žmonių šiame reikale jo įtaka kiek reiškė. Taip jau nėra abejonės, kad šliupas savo laiku atliko laisvamanybės dirvoj daug gero. Bet kadangi jis mainė savo pažiūras ir veikimo gaires visuomeniniame gyvenime, tai kaipo toksai, jis Skrantone nepaliko nieko žymaus nudirbęs, neigi jis čionai turėjo daug savo pasekėjų. Nors, tiesa, jis čia lei-

do “Laisvąją Mintį”, čionai gyveno ir redagavo per kokį laiką “L. M.” V. K. Račkauskas, taipgi čia gyveno per kokį laiką šliupo žentas Jankauskas (tai vis dar prieš mano atvykimą), taipgi čia gyveno ir J. B. Smelstorius (net kartą teko girdėti jo prakalbą), betgi tuomet apie socialistus bei jų veikimą buvo mažai kas girdėti. Šliupas socialistus tada jau pravardžiavo “arkliavagiais” ir kitokiais būdvardžiais, tad artimieji jo sekėjai buvo pasitraukę iš vietinės LSS 2-ros kuopos. Nors tokių nedaug buvo, bet socialistų kuopos veikimas buvo apšlubintas.

Kokią rolę šliupas lošė vietiniame pažangiam veikime prieš mano atvykimą, — nežinau. Daug kas kalbėdavo, jog šliupas buvo organizatorius ir LSS 2-rosios kuopos, bet kada jis nuėjo kitu keliu, kada socialistus, socialistinę idėją ėmė neigti, tai daugelis jojo sekėjų paliko pasyvūs ir nesidėjo prie jokio kultūrinio veikimo, apart F. Žyvato, kuris ne tik akiai sekė šliupizmą, bet visur, kur tik galėjo, puoselėjo šliupinį tautizmą. Betgi ir iš jo veiklos nebuvo niekam jokios naudos. O tokių, kurie nenuėjo šliupizmo keliais, bet laikėsi su socialistų antrąja kuopa, nedaug buvo likę, tai ir veikimas buvo susilpnėjęs.

Man atvykus, kur tik tekdavo susieiti su lietuviais, tai tankiai girdėdavos vieni kitus pravardžiuojant: “O, tu šliuptarni, bedievi, kikeri”, gi kiti atsikirsdavo tuo patim: “O tu kas? Airių vyskupo ir kunigo Kuro batlaižys. O apie ką Kuras nedėlioje sakė pamokslą: apie Gilbairio karvę, ar Žyvatkauskos arkli?” Ir tiesa, kun. Kuro mylimiausia pamokslų tema ir būdavo Gilbairio karvė, jei tai lietė moteris, o jei vyrus, tai Žyvato arklys. Tai maždaug tokia kultūra žydėjo tarpe Skrantono lietuvių, kada aš atvykau į šį miestą.

Veikimas eina

Šliupui nuėjus kitu keliu su keletu savo sekėjų, vietinė LSS 2-roji kuopa nepasiliko merdėjimo stadijoje ant visados. Pamenu,

1913-14 metais kuopa pradėjo atsigausti ir suaktyvėti ir turėjo jau apie 20 narių, nepaisant šliupinių šaipymosi. O kada prasidėjo pirmasis pasaulinis karas, veikimas pas mus, kaip ir visur kitur, pagyvėjo visu ryžtumu. Atsirado jaunų, energingų veikėjų, neblogai susipažinusių su socialistinėmis idėjomis. Vienas iš tuometinių veikėjų buvo net valgęs politinio kalinio duoną Kau-no kalėjime už 1905 metų dalyvavimą revoliuciniame veikime, tai Stasys Šonas (seniai miręs). Taip jau čia buvo ir tūlą laiką "ėjęs kursas" Kalvarijos kalėjime irgi už priešcarinį veikimą—Kostas Benys-Beckas. Bet pastarasis mylėjo ir šuntakiauti, vėliau nuvažiavęs į Lietuvą net buvo bankieriumi tapęs prie Smetonos režimo. Taipgi, rodos, 1914 metais, nors neilgai šičionai gyveno ir veikė J. Jankauskas-Jakas. Tai buvo malonus, draugiškas vyras ir pusėtinai susipažinęs socialistiniame veikime, kuris vėliau parašė gražių kūrinių ir eilėraščių (irgi jau miręs).

Mano pats pirmasis ir arčiausias susipažinimas kaip tik ir buvo su S. Šonu, nes kaimynystėje gyvenom. Ir jei LSS 2 kuopos veikimas ir buvo per kokį laiką apsilpęs, tai su 1914 metais atsirado daug pagyvėjimo tarpe jaunų entuziastų. Nebuvo tokio pažangaus kalbėtojo, kuris nebūt sustojęs Skrantone pasakyti prakalbą, ypatingai siaučiant europiniam karui. O su kiekvienomis prakalbomis ir kuopos narių skaičius augo, taip, kad apie pabaigą 1916 metų LSS 2 kuopa jau turėjo virš šimtą narių. Tą gerai pamenu, nes teko eiti mokesčių užrašėjo pareigas.

Kultūrinėje veikloje

Tiek esant kuopoje narių, kuopa nusišmūdė pastovų kambarį, susipirko reikiamus rakandus ir įsikūrė biblioteką, kur bematant prisipildė dvi didelės spintos įvairaus turinio knygų. Kuopos kambarys retai kada buvo tuščias: beveik kiekvieną vakarą suėdavo kiek narių ir pašalinių pasiskaityti knygą, laikraštį bei pasidiskutuoti įvairiais klausimais.

Taip veikimui gerai sekantis, kilo sumanymas suorganizuoti chorą, ar kokią dramų grupelę. Sumanyta—padaryta! Choras ta-

po suorganizuotas ir greitai išaugo iki virš 50 narių. Į chorą atėjo daug čiagimių merginų ir vaikinų. Choras susitvarkė, susirado mokytoją—vedėją ir pradėjo lavintis dainavimo. Bet tuoj atsirado pora "išminčių", besidedančių socializmo teoretikais, kurie ėmė reikalauti, nors patys choran nestojo, kad jei choras suorganizuotas per LSS 2-rą kuopą ir naudojasi kuopos kambariu praktikuotis, tai kad ne pats choras tvarkytųsi ir spręstų savo reikalus, bet kuopos valdyba, kad kuopos valdyba turi nuspręsti, kokias dainas ir kur ir kam choras turi dainuoti. Ir taip chorui vos pradėjus įsismaginti tapo pakirsta gyvybės gyslelė: choras ilgai negalėjo gyvuoti.

O štai ir kita priežastis, kuri paskubino chorui mirtį. Juozapinėje parapijoje vargoninkavo A. Sodeika, dabartinis Lietuvoje pensininkas, operos dainininkas, bet dėl kokios nors priežasties kun. Kuro atleistas iš vargonininko pareigų, susimanė susiorganizuoti chorą, gerai žinodamas, jog jis nesipelnys sau duonos iš to. Atrodė, lyg ir kerštaudamas, bet kam? O kadangi socialistų chore ėmė reikštis kivirčiai dėl dvių užsispyrėlių, tai daugelis merginų ir keletas vaikinų nuėjo pas Sodeikos chorą; bet ir tenais joms neteko savo balseliais ką nors palinksminti.

Mūsų šalis įsivėlė į europinį karą ir ėmė ruošti karo veiksmams: imti jaunos vyrus kariškai tarnybai. Daugelis nepiliečių pradėjo išvažinėti, šalintis, kad išvengtų kariškos tarnybos arba susirastų geresnius darbus, negu anglies kasyklose. A. Sodeika irgi tą patį padarė — išvažiavo į Detroito miestą. Ir taip abu chorai, trumpai gyvavę, išskriko. Tiesa, socialistinis choras surengė bent keletą pasilinksmavimo vakarų ir, rodos, vieną koncertą, gi Sodeikos choras ir tiek nepasirodė.

Taipgi čia keletą metų gyvavo ir živilės choras vadovybėje Garmus-Gilbaitienės, tai yra žyvatienės. Bet ir šis nieko tokio kultūros dirvoje žybaus nenuveikė.

Nauji bandymai

Kada per apie metus Prancūzijoje išstremęs purvyną sugrįžau sveikas, tai socialistų

2 kuopa neturėjo gal nė pusės tiek narių, kiek palikau, pašauktas kariškon tarnybon. Ūpas pas narius buvo nekoks, veikimas kiek apsilpęs. Pamenu, po kiek laiko man grįžus, buvo surengtos prakalbos. Kalbėtojų mi buvo J. Jukelis. Klausytojų prisirinko daug, bet buvo ir skundikų: vienas tokių buvo net kario mundieroj koks ten, rodos, Dargis, atvykęs iš Pittston, Pa. Kada prakalba įpusėjo, policistas priėjo prie estrados ir paliepė kalbėtoją nustoti kalbėjus, o susirinkusiai publikai eiti laukan. To dar neužteko: policija areštavo kalbėtoją ir tris vietinius, kuriuos tasai niekšas parodė, kurie dalino kokius ten lapelius. Areštuotieji tapo padėti po užstatu, o vėliau teismas kaltinimus prieš juos panaikino. Tai buvo pasakutinės prakalbos, surengtos per LSS 2-ją kuopą.

O kada 1919 metų pabaigoje ėmė siautėti Palmerio reakcija, tai kuopa iškriko ir daugiau neatsigaivino. Ir nors pas mus tų areštų daugiau nebuvo, bet veikimas laikinai sužlugo.

Daugiau iš praeities

1916-tų metų pradžioje pas mus Skrantone kalbėjo L. Prūseika. Tapo suorganizuota Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos 39 kuopa iš apie desėtko narių. Bet kadangi nemažai vadovaujančių socialistų nepritarė Prūseikos organizuojamai apšvietos draugijai, teikdami, kad LSS turi rūpintis apšvietos reikalais, jos skleidimu, tai LLD 39-ta kuopa gyvavo tik ant popierio net iki praėjo palmerinė pavietrė. Pradėjus aprimti palmeriniui siaubui, mes tryse susiedavome pas F. M. Indrulį (jau miręs) ir kalbėjomės, ką reikia daryti, ką pradėti veikti? Argi leisime viskam žūti?

Išeitį suradom: reikia imtis atgaivinti LLD 39-tą kuopą ir leisti apšvietos baran. Taip ir padarėm: susišaukėm apie penkioliką draugų ir atgaivinom kuopą, išsirinkom valdybą ir pradėjom veikimą. Veikimas plito, kuopa augo nariais.

Rodos, 1921 metais čionai apsigyveno M. Bolys, kuris daug prisidėjo veikime. Jis turėjo gabumą ir dainavime, ir vaidyboje, todėl į apie porą metų daug nuveikėme meno srityje; daug suvaidinome įvairaus turinio

veikalų, net "Du Broliu" dramą pastatėme; neapsiėjome ir be koncertų. Bet M. Bolys, pagyvenęs apie porą metų, išvažiavo į Bostono apylinkę, tad mūsų veikimas ir vėl kiek sulėtėjo. Vienok mes nenustojom energijos: veikimą tęsėm toliau.

LLD 39 kuopa išaugo iki virš 70 narių. Tai buvo gražus skaičius energingų darbuotojų! Daug surengdavom įvairių sueigų, pramogų, balių, vakarienių, koncertų ir išvažiavimų-piknikų; parsikviesdavom binghamtoniečių chorą suvaidinti operečių. Veikimas buvo geras, našus, taip, kad mes nesisikūpėdavom su parama pažangiems visuomeniškiems reikalams, o tas mūsų priešams, aišku, labai nepatiko, ir jie laukė kokios nors progos mums įkasti. Ir toji proga jiems atėjo, kada 1926 metais Lietuvoje kruvinasis fašizmas pasigrobė valdžios vairą į savo nagus, kada pasipylė protesto banga visose lietuviais apgyventose kolonijose prieš smetoninį režimą ir sušaudymą keturių komunistų. Mat, mes irgi neatsilikom, pradžioje 1927 metų šaukėm protesto susirinkimą ir kvietėm ir kitų srovių veikėjus prie to bendro protesto, bet niekas iš to neišėjo. Pamenu, aš pats bandžiau tartis su F. Žyvatu, kuris buvo skaitomas pačiu žymiausiu tautininkų vadu, net patriarchu. Bet tasai žmogus parodė tik savo visišką dvasioj nupuolimą ir klaidžiojimą šliupinėse pelkėse.

Tad mes pažangieji vieni šaukėm protesto susirinkimą. Kalbėtojumi buvo pakviestas A. Bimba. Žmonių prisirinko pilna salė, ir jau buvo rengiamasi pradėti prakalbą, kaip į salę atėjo policija ir išvaikė susirinkimą nė nepradėjus. Tarpe susirinkusios publikos nebuvo matyti anei vieno iš tautininkų vadovaujančių žmonių; jie gerai žinojo, jog buvome skūsti ir prakalbos neįvyks — susirinkimas bus išvaikytas. O skundėjų buvo gana, pradedant su lietuvišku graboriumi ir su lietuvių neprigulmingosios partijos, besivadinančiu save vyskupu, J. Gričėnu (seniai miręs). Ir taip nuo tada policija ėmė kenkti mūsų parengimams.

Kova su reakcine valdžia

Kartą mes rengėm koncertą ir buvom užsikvietę iš Binghamtono dainininką S. Vai-

neikį. Buvo reikalingas policijos leidimas. Leidimą gauti nuėjo Julė Klevinskienė, bet jo negavo. Mes tąjį reikalą visai apsvaistę nusisprendėm traukti miesto administraciją teisman, ką ir padarėm. Su advokatais ir teismo reikalais bene daugiausia rūpinosi irgi J. Klevinskienė kaip čiagimė moteriškė, gražiai kalbanti angliškai ir lietuviškai.

1928 metų lapkričio 9 dieną mes jau teismo salėje. Perskaičius skundą, liudininkų suole pati pirmoji irgi buvo J. Klevinskienė, kuri labai gerai atsakinėjo į advokatų klausimus. Nors buvo tikėtasi susitikti teismo salėj skundikus, bet pasirodė tik vienas, neva "perkalbėtojas", tai tūlas D. Klinga. Bet kas jį kvietė būti "perkalbėtojumi" — nepasakė. Aišku, kad čiagimė J. Klevinskienė geriau mokėjo anglų kalbą, negu Klinga, tai jis tik sėdėjo susitraukęs šalia policijos viršininko ir vartė LLD išleistą Kirpatricko "Karė Kodėlei?" knygą. O progai pasitaikius, Arigonis pakilęs parodė teisėjui knygoje piešinį (krūvą kaukuolių), kaipo baisy komunistinės propagandos pavyzdį. Teisėjas dirstelėjęs paprašė Arigonį paskaityti kas ten rašoma. Aišku, Arigonis skaityti lietuviškai nemokėjo, o gavęs tokį teisėjo reikalavimą, nieko neatsakęs, atsisėdo. Tada teisėjas pasakė rengėjams: "Eikite ir rengkite, ką jūs norite, o jei policija ir vėl jums trukdys be jokios priežasties, tada mes pažiūrėsime, ar jie turi teisę tai daryti." Teismas tuo ir baigėsi.

Tuo laiku R. Mizara tik buvo grįžęs iš Argentinos ir jam buvo šioje apylinkėje rengiamas prakalbų maršrutas, tad ir mes nors greitomis irgi surengėm. Žmonių prisirinko pusėtinai, o policija, gavus tokį teisėjo pareiškimą, nebetrūkdė ir prakalbos praėjo gerai.

Vienok mes tuomi nepasitenkinom; mes reikalavome iš mūsų advokatų, kad jie viską darytų, kad būtų galutinas ir pilnas teismo sprendimas tuo mūsų reikalu; kad Arigonis turi stoti, parodyti skundikus. Bet miesto administracija, gavusi mūsų advokatų būtinus reikalavimus, pasitraukė iš savo pozicijų ir daugiau mums nekludė.

O štai ir 1929 metų Wall stryto krachas ir nedarbas. Čia vėl pažangiesiems teko

daug dirbti bedarbių eilėse. Nors anglies kasyklose nedarbas taip staigiai neplito, kaip kitose industrijose, bet apie 1931 metus ir čia nedarbas užgulė visu sunkumu, tad ir mūsų veikimas nebuvo toksai našus. Prasi-dėjo organizavimas bedarbių tarybų, kur pažangieji, ne tik mūsų lietuvių, bet ir kitų tautų, buvo patys pirmieji. Pamenu, buvo organizuojama eisenos prie miesto rotušės, prie pavieto valdybos rūmų su reikalavimais: **Darbo ar duonos!** Čia atsirado iš Throop, Pa., miestelio jauna, gabi, lietuvių kilmės moteriškė, mokytoja, bet irgi bedarbė, Helen Virbickaitė, kuri sulošė žymią rolę bedarbių vadovavime. Jei kam buvo sunku prieti ir susikalbėti, ypatingai sveturgi-miams, pašalpos teikimo biuruose, kur greitai priviso visokių biurokratėlių, tai Helena priedavo ir išreikalavdavo to, ko bedarbių šeimynom reikėdavo.

Kartą miesto rotušėje policija pradėjo žiauriai elgtis ir stumdyti bedarbių delegaciją, tarpe jų ir Heleną, net perplėšė josios paltą. Ji greitai prasiskverbė į komisionieriaus raštinę pas patį viršylą J. Hanloną ir pareikalavo suvaldyti policiją ir užmokėti už jai padarytą nuostolį, arba ji trauks teisman miesto administraciją. Ponas J. Hanlonas, pamatęs, kad jis turi reikalą ne su kokia žioplele, pilnai atlygino ir policija daugiau nestumdė bedarbių delegacijos, atsilankiusios su bedarbių reikalais pas miesto ponus. Helenos vardas taip visur tik ir skambėjo, kur tik bedarbių reikalai reiškėsi.

Mūsų pažangieji žmonės visur dalyvavo su kitų tautų bedarbiais žmonėmis. Buvo šaukiamas platus bedarbių suvažiavimas į valstijos sostinę Harrisburgą, kur keliolika ir mūsų LLD 39 kuopos narių dalyvavo. Buvo suruošta žygiuotė į šalies sostinę, Washington, D. C., ir ten mūsų gerasis darbuotojas Jonas Elinskas dalyvavo. Ir nors mūsų eilės buvo kiek praretėjusios, vienok mes pečiaias surėmė dirbom energingai.

Krizė mūsų pačių gretose

Bet ir vėl ištiko nelaimė: nelaimingoji skloka, kuri mūsų neaplenkė. Dalyvavau tame istoriniame laikraščio "Laisvės" dalininkų suvažiavime, kur buvo išvilktas aikš-

tėn sklokininkų užmojis; kur buvo svarstoma laikraščio ateitis. Parvykęs, sekančiame LLD 39 kuopos susirinkime apie tai kalbėjau ir prašiau narius nesikarščiuoti, nesigraibyti už kraštutinumų. Nurodžiau, kad tasai nesusipratimas bei kelių žmonių užmojis praeis, išsilygins, o mums svarbiausias reikalas išlaikyti laikraštį, kad vienybėje—galybė! Vienok atsirado pora “didelių teoretikų”, kurie visados tik kitus mylėjo mokytį, bet ne dirbti, susiorganizavo sklokos grupelę, įrašdami ir savo jaunamečius vaikus. Vienok sklokos gyvenimas nebuvo ilgas ir vaisingas. Geriau sakant, nors ir pasidarė šiokio tokio nemalonumo, bet LLD 39 kuopa dėlei poros “teoretikų” pademonstravimo savo “aš” nenukentėjo.

Prasidėjo Antrasis pasaulinis karas ir Hitlerio užpuolimas ant Tarybų Sąjungos. Aišku, kad mes ir čia nesėdėjom rankas susidėję, bet leidomės dirbti karo laimėjimui. Rengėm piknikus, vakarienes; rinkom drapanas ir patys aukojom, ką kurios draugės moterys mezgė kojines, pirštines ir megstinukus Raudonajam Kryžiui.

1947 metais plačiai buvo atžymėta 400 metų sukaktis nuo pasirodymo pirmosios lietuvių kalboje spausdintos knygos. Surengėm paskaitą ir vakarienę. Prelegentu buvo J. Siurba, LDS centro sekretorius. Susirinko keli desėtkai žmonių. Per visą paskaitos laiką palei duris stovėjo civiliniai apsirengę lietuviai policistas. Kada prelegentas užbaigė paskaitą, o šeimininkės ėmėsi dėlioti valgius ant stalų, tasai policistas nubėgo į policijos stotį ir pasakė, kad “komunistai laiko susirinkimą užsirakinę duris.” Bematant atgužėjo keletas policistų išvaikyti vakarieniaujančius. Čia teko susikirsti su tuo skundiku ir išvadinti biauriu melagium. Tada vienas iš man gerai pažįstamų policistų pasiūlė nueiti į policijos nuovadą pakalbėti su policijos leitenantu, ką aš ir padariau. Ten vėl teko susitikti tą skundiką ir akyvaizdoj seržanto, nes leitenanto nebuvo, išvadinti begėdžiu melagium: net paklausiau, ar jis galėtų teisme įrodyti prieš kąją trisdešimt liudininku, jog durys buvo užrakintos, jei mes jį patrauksime už kludymą ir šmeižimą mūsų draugijos? Jis, kaip

ir kiekvienas iš pasalų kandęs šuo, nieko neatsakė.

Policija vakarienės nebetrukdė.

Vienok mūsų veikimas silpnėjo ir nusilpnėjo ne dėlei skundikų ryžto, kad kenkti mūsų draugijoms ir sunaikinti veikimą, bet dėlei senatvės ir mirties; mirtis išretino mūsų eiles iki tokio laipsnio, jog šiandien nebeįmanoma ką nors didesnio tokio surengti. O ir kita rimta priežastis, tai išnyko svetainės mažiems parengimams, o didelėse salėse mažos sueigos neįmanomos dėlei didelių iškaščių. Tai taip ir nyksta palaipsniui mūsų pažangiųjų eilės ir veikimas. Ir taip yra ne tik pas mus, bet ir kitose lietuvių kolonijose bei miestuose. O jei yra kas atliekama pažangos labui, tai ačiū keliems asmenims, kurie nenustoja savo ryžto. Čia augusios lietuviškos atžalos su lietuvybe bei tėvų atvežtomis lietuviybės tradicijomis nesiskaito ir lietuviybės nepaiso, arba labai mažai yra tokių, kurie paisytų.

Be to, reikia žinoti, kad ne tik mūsų pažangusis veikimas, ne tik mūsų organizacijos mažėja ir eina prie išnykimo, bet tas dedasi ir kitose tautinėse grupėse. Pavyzdžiui, kitados čia buvo skaitlingos pažangiųjų grupės rusų, ukrainiečių ir žydų, kurios daug veikdavo pažangos dirvoje. Bet šiandien to visko nė žymės nebeliko, apart kelių pavienių veikėjų.

Mes, pažangieji, galim tik pasidžiaugti, kad pataikėm ir mokėjom eiti pažangos keliu, kad pergyventas dienas nepraleidome beverčiai.

MŪSŲ ŽINGSNIAI

Girdžiu žingsnius — galingus, tvirtus,
Ir skamba jie be atvangos. —
Ir juos pasaulis visas girdi —
Tiek žingsnius ryžto ir jėgos.

Tai aš einu. Ne vienas. Eina
Čia tūkstančiai su manimi.
Ir žingsniai gaudžia naują dainą
Po mūs Tėvynės dangumi.

Rimantas Jansas

Utenos raj., Leliūnų vid. mokykla, X kl.

PASKUTINĖMIS VALANDOMIS SU PRŪSEIKA

A. JONIKIENĖ

Kovo 24-ta mūsų šeimoje pasiliks nepamirštama diena. Tą dieną, praėjusiais metais, mūsų namuose mirė mūsų gerbiamas ir mylimas Leonas Prūseika. Aš to ankstyvo ryto, kada velionis Leonas Prūseika visiškai nebeatsibudo, niekad nepamiršiu. Bent trumpai ir jums bandysiu nupiešti jo paskutinės valandas.

Kaip paprastai, paskutinėse dienose, kada drg. Leonas jau nesikėlė iš lovos, tą rytą atsikėlus tuoj ėjau paklausti ar nereikia jam kokios paslaugos. Radau jį ramiai miegant. Išėjus iš kambario, ruošiau pusryčius ir laukiau kada jis atsibudęs, pašauks. Mes pasivalgėme pusryčius, Leonas (Jonikas) išėjo į darbą, o iš drg. Pruseikos kambario vis dar nei balso. Aš skubiai ruošiausi kambariuose, kad viskas būtų tvarkoj, kada ateis gydytojas. Kas pusvalandį ar dažniau žvelgiau į ligonio kambarį, ir vis radau jį bemiegant. Rodos, kad tą rytą jis kuoramiausiai, be jokio skausmo, miegojo.

Prieš dešimtą valandą atėjo dr. Bertašius. Įleidus per duris, aš jam sakau: šį rytą mūsų ligonis ilgai miega; dar visiškai nebuvo atsibudęs. Bet su daktaru priėjus prie lovos, aš pati pamačiau, kad Leonas jau nebealsuoja. Daktaras metęs į jį žvilgsnį, tuoj sako: "Jis jau ir miegos! Nesikels daugiau!" To paskutinio vaizdą aš, draugai, niekad nepamiršiu.

Dr. Bertašius išėjo, o aš pašaukiau graborių, Povilą Ridiką.

Gerbiamieji, poetas Adomas Mickevičius yra pasakęs, jog "žmogus, tai kaip sveikata, kurios pasigendame tik tuomet, kai jos netenkame". Kol gyvas, mums rodos, kad jis bus su mumis amžinai: kad su juo susitiksiu, pasikalbėsiu, kada tik norėsiu.

"Tačiau ateina nelauktai ir netikėtai gyvenimo momentas, kai tasai asmuo, kurį mes taip branginame, — mus apleidžia, palikęs tik negyvą materialinį savo pavidalą ir liudną atminimą."

Juk ir mes, jau gerai žinodami, kad drg. Prūseika serga nebepagydoma liga, vis dar

nemanėme, kad jis tą rytą, nei atsisveikinimo žodį neprataręs, ims ir užmigs amžinu miegu. Ir kada velionio lavonas liko išneštas, man prisiminė jo visas buvimas pas mus ir mane vargino mintis: ar jis tas paskutinės dienas baigė, kaip privalo baigti asmuo tiek užsitarnavęs, kiek buvo užsitarnavęs mūsų Leonas Prūseika? Ar nebūčiau galėjusi dar geriau slauginti, kad suteikusi ligoniui daugiau komforto, daugiau malonumo? Taip pat, aš manau, ir kiti draugai būtų daug šiame galėję pasitarnauti, jei būtų dažniau jį atlankę. Bet veikiausiai visi manė, kaip poetas Mickevičius sakė, kad yra laiko, dar jis bus su mumis, dar spėsime atlankyti. O drg. Prūseika labai džiaugėsi, kada jį draugai atlankydavo. Jis pats buvo labai draugiškas ir jis įvertino kiekvieną lankytoją. Tiesa, užmirštas jis nebuvo.

Kaip jis troško draugiškumo, galima suprasti štai iš ko:

Paskutinę savaitę prieš mirtį, bent tris ar keturis kartus jis mane pasišaukė į kambarį. Aš priėjus prie lovos, klausiau: ko nori, Leonai? Jis silpnu balsu atsakė: "Nieką nenoriu. Sėsk čia". Ir kada atsisėdau šalia lovos, jis nieko nekalbėjo, tik už kelių minučių užsimerkė ir užmigo. Aš tą jo elgėsi kitaip negalėjau suprasti, kaip tik tai, kad jis, gulėdamas mirties patale, dar vis norėjo su kuom tai matytis, pasikalbėti. Bet jau kalbai jėgų nebebuvo. Bet man šalia jo sėdint, jis veikiausiai ramiau bent valandėlei užmigo.

Tą paskutinį rytą, kovo 24 d., vieną kartą aš įėjus į jo kambarį, ilgokai žiūrėjau į jį. Jo veide nesimatė jokio skausmo; rodos, kad jis viskuom patenkintas.

Taip ramiai miršta, kaip mirė drg. Prūseika, žmonės, kurie paskutinėse valandose jaučia pilnai atlikę savo gyvenimo paskirtį, žmonės su ramia sąžine, nejausdami jokios pagiežos prieš kitus. Toks ir buvo mūsų mylimas draugas Leonas Prūseika. Jis kitų gerove visuomet rūpinosi daugiau negu

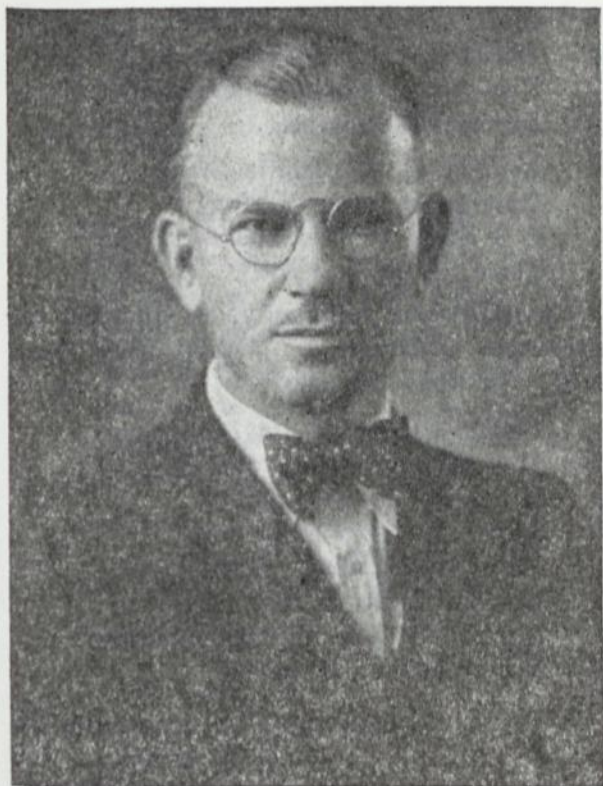
(Tąsa 96 pusl.)

APIE MŪSŲ DARBO IR KOVOS DAINIŲ

A. B. SALIETIS

Mus pasiekė iš Tarybų Lietuvos nepaprastai gražiai ir rūpestingai paruoštas leidinys "Žodžiai iš Širdies". Tai rinkinys įžymiojo Amerikos pažangiųjų lietuvių poeto **Stasio Jasilionio** kūrybos. Rinkinį išleido Valstybinė grožinės literatūros leidykla Vilniuje 1961 metais. Tai 465 puslapių knyga.

Leidėjai sako, kad rinkdami leidiniui eilėraščius jie atsižvelgė "tiek į kūrinių idėjinį bei meninį lygį, tiek į tai, kad atsispindėtų visos ryškesnės poeto tematinės-žanrinės ypatybės". Tenka pasakyti, jog jie tą savo tikslą pasiekė pagirtinai. Iš tikrųjų rinkinyje randame jei ne visus, tai daugelį pa-

Stasys Jasilionis

čių gražiausių, pačių brandžiausių dainiaus eilėraščių. Jie padalyti, daugmaž, į tris kategorijas: "a) eilėraščiai darbo ir klasių kovos tematika; b) kūriniai, kuriuose poetas prisimena gimtąją Lietuvą, vaizduodamas jos darbo žmonių vargus ir ypač plačiai at-

spindėdamas Didžiojo Tėvynės karo dienas, ir c) vadinamosios grynosios lyrikos kūriniai, kuriuose S. Jasilionis apdainuoja gamtą, ją alegorizuodamas, siedamas su platesniais visuomeniniais idealais ar betarpiškai stebėdamas, grožėdamasis jos vaizdais, o taip pat reikšdamas nuoširdžius meilės pergyvenimus."

Leidinį malonu imti į rankas. Ypač mums, kurie draugavome ir veikėme bendrajame Amerikos lietuvių pažangiajame judėjime ir artimai pažinome poeto kūrybą, šitas rinkinys daro gilų įspūdį.

Stasys Jasilionis, mums atrodo, buvo **dainius** tikra to žodžio prasme. Beveik kiekvieną jo eilėraščių galima dainuoti.

Štai tik keletas pavyzdžių. Štai pirmutinis rinkinyje eilėraštis "Sužškite, audros" (p. 19), sukurtas lygiai prieš 42 metus:

Sužškite, audros
Užkaukite, vėjai,
Sugriaukit pasaulį,
Kuris jau nuseno;
Lai viskas pražūva,
Kas jau pasenėjo,
Kas dienas savąsias
Pilnai atgyveno.

Arba "Suskambėkit mielos kanklės" (p. 27):

Kanklių stygos sidabrinės,
Suskambėkite garsiau!
Tarptautinio himno aidą
Skleiskit svietan kuo plačiau!
Šaukit vargšus į vienybę,
Šaukit kovon prieš skriaudas!
Lai jie liaujasi vaitoje
Ir tikėję į maldas.

Ta pačia kovos tema "Mes esam jaunuoliai" (p. 54):

Mes esame jaunuoliai, žiedai ateities,
Mes esam skelbėjai laisvosios minties.
Mumis nebegąsdin senovės stabai,
Rytojus—tai mūs karžygių darbai.

Eilėraštyje "Viltis" (p. 63):

Mūsų klasė — tai jėga!
 Auš diena mums laiminga, —
 Kelią ruoškim jai,
 Kelią ruoškim jai!

Poetas tiki jaunimu, jo jėga, jo ryžtu, ir
 "Jaunime" (p. 93) šaukia:

Jaunime! Sparnai kol plasnoja,
 Kol širdys ugnim tebekaista,
 Jūs galite perskristi kalnus,
 Jūs galite užpilt gilų raistą.

Poetas pats nė valandėlei nenuleisdamas
 kovos ir darbo vėliavos, barė tuos, kurie
 kalba apie poilsį, pasitraukimą iš kovos lau-
 ko. Eilėraštyje "Kai krūtinėj audros kyla"
 (p. 98 jis sako:

Kai krūtinėj audros kyla,
 Žaibas uždega jausmus, —
 Neminėk man apie tylą,
 Neminėk apie namus.
 Kas man kalba apie tylą,
 Tas man perša vien kapus.
 Man krūtinėj audros kyla,
 Darbas — palaima tebus.

Arba, štai, atsiversk p. 172 ir rask "Ugnis
 į širdį įsisuko":

Ugnis klajoklė įsisuko
 Į pačią gilumą širdies, —
 Akyse švinta naujos žaros,
 Raudonos plevėsuoja skaros,
 Ir ūpas — kupinas vilties.

Žvilgsniais geidžiu aprėpti žemę,
 Geidžiu skraiduolio gaut sparnus,
 Ir skristi taip, kaip skrenda vėjai,
 Tarnaut pasirinktai idėjai
 Ir brangiai laisvei tiest takus.

Poetas neapsakomai giliai myli savo se-
 nąją tėvynę. Rūpinasi jos gyvenimu, jos
 ateitimi, ir trokšta ją dar pamatyti. Eilė-
 raštyje "Kai saulė slenka" (p. 175) jis dai-
 nuoja:

Kai saulė slenka užu kalno,
 Kai vėjas kaupias ramumu,
 Tavęs, o miela tėviškėle,
 Ilgėtis aš ir vėl imu.

Džiaugčiaus ir trokščiau dar išvysti,
 Tavus, o tėviške, laukus,
 Žinau, laukų tavųjų gūloj

Man jausmas būtų vėl puikus!

Arba eilėraštyje "Žinau aš tą šalį" (p.
 179):

Žinau aš tą šalį, kur gieda lakštutė,
 Kur vargo prislėgta dejuoja sesutė
 Kur žydi jurginai, kur kvepia razetos,
 Kur kančios mūs brolių sviete negirdėtos.

Ir giliausiu susijaudinimu poetas sutinka
 Lietuvos išsilaisvinimą iš ponų, kapitalistų
 ir kunigų vergijos. Eilėraščio "Tėviškei"
 (p. 185) paskutinis posmas:

O tėviške! Brangi atgijus!
 Bujok į laisvės žengus kelią!
 Tavasis džiaugsmas, atsiekimai
 Ir mus į siekį kviečia, kelia!

Praėjo karo audra ir mūsų mielasis poe-
 tas džiaugiasi, dainuoja ("Žeme, aš tave
 myliu" (p. 217):

Mano akys žvelgia laimėn,
 Džiaugsmas supasi širdy,
 Tas, kas vakar nešė kančią,
 Jau paliko praeity.

Žvelgia akys, plaukia laimė
 Džiaugsmo sąmoju giliu,
 O iš lūpų veržias žodžiai:
 Žeme, aš tave myliu!

Kovos dainiui nepakeliui su liūdesiu, nu-
 siminimu. Eilėraštyje "Liūdėt nėra pras-
 mės" (p. 267) jis sako:

Liūdėt rudenį, — tai kam? —
 Mes turim pratintis laikam,
 Kurie atūžia pas mumis
 Sparnuoto vėjo audromis.
 Užtat liūdėt nėra prasmės, —
 Kas gimė, tas ir mirt turės.
 Nors medžiaga mainys vaizdus,
 Bet ji nežuvo ir nežus!

Kiekvienas mūsų esame buvę ne kartą gy-
 venime užklupti abejonių, pesimizmo. Nuo
 to, matyt, nebuvo laisvas ir mūsų įžymusis
 poetas. Apie tai sužinome iš jo eilėraščio
 "Buvau bemanas" (p. 303):

Buvau bemanas, kad, likimo suviltas
 Skausmus tik kentėsiu, tik ašaras
 brauksiu
 Ir, kelio neradęs, klamposiu pelkyną,
 Ir veltui pagalbos ieškosiu ir šauksiu.

Valio aš šaukiu jau pakilusiai saulei!
Kur žengti, kur eiti—matau aiškų
kelį!

Keliu tuo einu ne aš vienas, o minios,
Skaidrumas idėjų mums nuotaiką kelia!

Ir paskui mūsų dainius iki mirties (St. Jasilionis mirė 1950 m.) jau tuo keliu aukštai iškėlęs kovos vėliavą, su ta minia drąsiai žygiuoja.

Tarybų Lietuva, išleisdama šitą poezijos rinkinį, gražiai pagerbė mūsų įžymųjį dainių.

PASTABA

Nežinia, kaip į leidinį prasiskverbė labai nemaloni techninė klaida. Rinkinio 369-am pusl. telpa nuotrauka, po kuria parašas yra perdėm klaidingas. Pasakyta, kad tai nuotrauka "Amerikos lietuvių darbininkų susivienijimo suvažiavimo, įvykusio 1948 m. Klivelende". Gi turėjo būti: **Amerikos Lietuvių literatūros draugijos suvažiavimo, įvykusio 1947 metais Bruklina.**

NORAS

Išbučiavo vėjas pirmąją žibutę,
Gainiojo padangėj debesų pulkus, —
Kaip norėčiau skristi, vėjo gūsiams būti,
Rankomis apglėbti tėviškės laukus!

Ginčiau vis į tolį aš bangas upelio,
Ir prie žemės lenkčiau galvas ažuolų,
Skrisčiau aš be tako ir be jokio kelio,
Žemei pasakyčiau: "Ją karštai myliu".

Nudžiovinčiau sūrų prakaitą bernužio, —
Te jis nepavargsta, versdamas vagas,
Gležną vyšnios žiedą skaisčiame gegužy
Jam tvirtai įspausčiau į drebančias rankas.

Elvyra Kubiliūtė

KELIONĖ

Gyvenimas uždėjo našta,
O žmonės sakė — nepaneš.
Ir gėrį tik į saulę nešti
Turėjau aš.

Ir jį dabar nešu —

Ne vienas...

Jaučiu pečius draugų,

Lydi kelią mus prasmingos dienos —

Ugnim degu.

Nebaisūs aukštumų sunkumai,
Kada širdis karšta.

Gyvens jau komunizmo rūme
Mana karta!

O tą mes žinome geriausiai
Ir tikime širdim.

Jau komunizmo žaros prausia
Lašų ugnim.

Rimgaudas Graibus

Į JŪRĄ IŠPLAUKIANT

Pušelėm moja man kalva
Ir baltas kelio vingis,
Ir paleista kasa gelsva,
Saulutėje sužvilgus.

Na, neliūdėk — gana,
Nusišypsok, nors syki.
Į denį šaukia jau mane,
Laiškelį parašyki.

Tu nebijok: bangų puta
Mums žūklės geros linki.
Ten mūsų trolais sugauta
Dažna viešnia bus silkė.

Nesegsiu perlų į kasas:
Tau gintarai taip tinka.
Tu fabrike pralenk visas,
Kad laukti neprailgtų.

Elvyra Pilkauskaitė

VAKARO PASAKĖLĖ

Temsta. Užmiki, mažute.
Vėjai nurimo jau pūtę.
Vakaras žvaigždę iškėlė —
Paseksiu aš tau pasakėlę.
Rasos žolelę jau prausia,
Tu būsi pati gražiausia.
Iš peteliškės sparnelio
Laumė tau siuva suknelę.
Nuplaukė mėlynas rūkas.
Jau laukia tavęs ereliukas.
Plačiuosius sparnus apkabinus,
Skrisi su juo į žvaigždynus,
Į neaprėpiamą mėlį
Jus palydės tėviškėlė.
Tu iš aukštai jai pamosi.
Ir visos žvaigždelės šypsosis...

Violeta Palčinskaitė

Sudaužytas dievas

RIMGAUDAS GRAIBUS

(Satyrinis apsakymas)

Pavasaris. Saulė rudai išbučiavo mano veidus. Dažų žali kristalėliai išsibarstę liepos šakelėse. Šiandien juos saulė ištirpino ir žali dažai nudažė liepą. Aš džiugus, laimingas pareinu į bendrabutį. Kambarys tuščias. Ir kas norės tokią dieną būti kambaryje, kada už langų saulė ir svaigus pavasaris. Išeinu į balkoną. Akių žvilgsnis apibėga soboro kontūrais. Kelios moterėlės dingsta duryse. Nieko nepadarysi — dievo namai. Ir mane staiga užplūsta vaikystės dienų prisiminimai...

... Gyvenau pas tetules. Vyresnioji, vadinama Kotryna, buvo kaulėto, sudžiūvusio veido. Jos aštrios, rudos akys, atrodo, permato kiaurai. Aš, sutikęs jos akių žvilgsnį, stengiausi akis nukreipti į šalį. Rozalija už Kotryną buvo penkeriais metais jaunesnė ir Kotrynai priešgynybė, putlaus, strazdanoto veido, juodų kaip anglis akių ir plaukų. Ją dažniausiai matydavau besišypsančią ir, jei reikėjo, ko nors paprašyti, tai jos ir prašydavau. Tačiau abi buvo vienodai dievobaimingos. Ir mane vertė vakarais klauptis prieš dievo motinos paveikslą ir kalbėti poterius. Taip kiekvieną vakarą. Bambėdavau greitai, nes norėjau greičiau užbaigti maldas ir sėsti prie vakarienės.

Laukiau dienos, kada teks ganyti karves. Laukuose buvo daug geriau, nes nepersekiojo Kotrynos žvilgsnis. Būdavo linksma, kai atgindavo savo gyvulius kaimynų piemuose. Algis. Jis, kaip ir aš, būdavo basas, susivėlęs, išsekinto veido. Tai buvo vienintelis draugas, bet ir su juo nedažnai susitikdavau.

Kai ateidavo sekmadienis, turėdavau kurti su tetulėmis eiti į bažnyčią. Aš prašiau dievo, kad geriau augtų mūsų kiaulės, kad atitolintų visas nelaimes, nes taip man liepdavo kalbėti poterius ir aš pradėdavau dairytis po bažnyčią, ar nepamatysiu kur nors

Algio. Arba dar geriau, klūpėdavau ramiai, akis įsmeigęs į vieną tašką, retkarčiais sučepėdavau lūpomis. Mat, galvodavau, kad namuose ant stalo laukia pilnas dubuo taukuose mirkstančių blynų, šalia padėta lėkštė uogienės. Mat, atlaidų proga ir mane geriau maitindavo.

Vienas sekmadienis buvo baisiausias, pagal tetules, mano gyvenime. Atsitiko taip. Tą sekmadienį bažnyčioje žmonių buvo kaip niekada. Mat, išpuolė atlaidai. Aš su tetulėmis prasiskverbčiau arčiau altoriaus. Sudėjau pamaldžiai abi rankas ir pradėjau dievo prašyti malonės kiaulėms, kad geriau augtų. Žinoma, ir savęs neaplenkiau.

Pamačiau vilkintį bažnytiniiais drabužiais žmogų, kuris kažką vienam klūpančiam vyrui sakė. Kas tai buvo — zakristijonas ar špitolninkas aš mažai skyriau. Jis pakėlė galvą ir mūsų akys susitiko. Žmogus, vilkintis bažnytiniiais drabužiais, pradėjo skintis kelią į mane. Prisiartino ir prikišęs veidą pasakė:

— Tuoju eis apie bažnyčią. Padėsi ką nors panešti?

— ! ?, — truputėlį susigūžiau.

Staiga pajutau Kotrynos niuksą į pašoną. Ji už mane atsakė:

— Padės, zakristijonėli, padės.

Dabar supratau, kad tai buvo zakristijonas. Jis savo raudonių tviskančių veidų žymiai išsiskyrė iš kitų, bažnyčioje esančių žmonių. Arbuzo pavidalo galva jis maloniai linksėdamas Kotrynai nulingavo toliau.

Nuėjau į nurodytą vietą. Atsistojau nušalyje ir laukiu. Pradėjo rinktis zakristijono išrinktieji. Daugiausia buvo suaugę vyrai, o tokių kaip aš—tik trys. Pradėjau galvoti, kodėl būtinai pakvietė mane, o ne Algį?

— Imk, čia tau, — staiga, kaip perkūno trenksmas, nuaidėjo balsas. Aš krūptelėjau. Pamačiau tą patį zakristijoną, kuris

man į rankas kažkokį gniužlą įgrūdo. — Ap-sivilk!

Išvyniojau. Buvo bažnytiniai drabužiai. Įgrūdau galvą į padarytą medžiagoje išpio-vę. Atrodžiau pusėtinai. Laukiau kas bus toliau. Kažkoks vėl dievo tarnas man pa-davė kryžių ir pasakė:

— Tu eisi eisenos priešakyje. Žiūrėk, ne-sidairyk į šalis.

— Kodėl aš? Tegu eina tas žmogus, — ir aš pirštu parodžiau į vieną vyriškį.

Susirinkusieji pratrūko juokais. Aš tada atrodžiau kvailai.

Mane pastatė pirmutinį. Aš pakėliau kryžių virš galvos ir, lyg kareivis laukda-mas nurodymų, sustingau. Mano delnai tvir-tai spaudė keturkampą kryžiaus kotą. Kaž-kas mane stumtelėjo ir pasakė:

— Pradėk eiti.

Man buvo nedrąsu. Aš žengiau keletą nedrąsių žingsnių, bet baimė pamažu aplei-do ir aš apie ją net užmiršau.

Jaučiau žmonių veriančius žvilgsnius. Ir net išgirdau vienos moterėlės žodžius:

— Koks mažas, o jau dievui tarnauja.

Bažnyčioje buvo daug žmonių ir praėjimui galėjo padaryti siaurą taką.

Man buvo džiugu, kad aš net kunigui, de-šinėn dievo rankos tarnui, kelią rodau, o prieš mane žmonės tik skiriasi, tik kelią duoda. Pamačiau Algį. Jis stovėjo praskir-to tako pakraštyje. Mačiau kaip jis nu-braukė rankove nosį. Artėjau prie Algio. Ir čia norėjau prieš jį pasirodyti ir lyg jam pasakyti: “tokių kaip tu neima vadovauti kolonai”. Galva iškėliau aukštai, aukštai... Ir čia nelaimė... staiga aš kritau kniupščias ant cementinių bažnyčios grindų. Mat, ne-pastebėjau paaukštėjimo. Iškrito iš mano rankų dievas. Išgirdau negarsų juoką, aik-telėjimą.

Keletą sekundžių gulėjau nejausdamas.

— Kelkis, parše,— išgirdau baubiantį za-kristijono balsą.

Virpėdamas iš baimės atsistojau, pakė-

liau kryžių, bet dievas nebepakilo, paliko gulėti sutrupėjęs ant cementinių plytelių. Aš nebežinojau ką daryti. Ar rinkti sutru-pėjusį dievą, ar bėgti?

Mane kažkas grubiai pastūmė į šalį. Ma-čiau kaip visi puolė ant kelių ir ėmė žegno-tis bei prašyti dievo pasigailėjimo.

Kotryna mane ištempė iš bažnyčios. Aš pajutau palengvėjimą, nors žinojau kas bus.

— Ką tu padarei? Ką tu padarei? — kartojo Kotryna eidama.

— Arklys su keturiom kojom ir tai su-klumpa, o žmogus tik... — girdėtą priežodį neteko užbaigti ir, be to, išsitariau labai ne vietoj, tik labiau įsiutinau Kotryną.

Ji pačiuo už ausies ir stipriai pakratė, kad net akyse sužaibavo. Galvojau — nu-trūko, pačiupinėjau — yra. “Gerai, kad dievas ausis tvirtai prie galvos prilipdė”, — galvojau eidamas.

— Sudaužei dievą, kokia gėda, — toliau dejavo Kotryna.

— O kam padavė nulipdytą iš molio, ga-lėjo duoti blizgantį, geležinį,— pradėjau ginti save.

Po šių žodžių tik cinkt vėl į tą pačią ausį. Tyliu aš. Tyli ir Kotryna. Matyt, ruošia planą mano kaltei išpirkti.

Parėjome į namus, ir aš už viską atsiė-miau. Vis gasdino mane, kad nubaus die-vas už tai. Ėjo dienos, mėnesiai, metai, o dievas nenubaudė manęs. Galvojau: “ma-tyt, užmiršo”. Tačiau šito pasakyti tetu-lėms bijojau.

— Na, einam į kiną,— mano prisimini-mus nutraukė įlėkęs į kambarį draugas Sta-sys.

— Į kokį? — paklausiau.

— “Debesys virš Borsko”. Apie sektan-tus rodo, žodžiu, “dievą daužo”, — ėmė aiškinti Stasys.

— Eime. Na, o aš tai jau seniai tą dievu-lį sudaužiau,— nusišypsojau sau ir išėjome į pilną saulės, pavasario ir linksmo triukš-mo gatvę.

Apie alkoholinius gėralus

Kada žmonės pradėjo vartoti alkoholinius gėralus ir koks jų veikimas, kaip jie gaminami?

Alkoholis veikia centrinę nervų sistemą. Maži jo kiekiai pagyvina mintis, padidina drąsą ir pasiryžimą bei sudaro linksmą ir nerūpestingą nuotaiką. Didesni alkoholio kiekiai svaigina, sulaiko nervų stabdžių veikimą, išryškina žemiausius žmogaus polinkius ir dėl to susidaro nenormalus būvis. Alkoholis atskirus žmones ne vienodai veikia. Vieni įsigėrę linkę verksti, kiti per daug juoktis, tretį darosi neramūs, labai kovingi ir priekabūs. Žmogaus palinkimas pakeisti įprastinį savo būvį nuvedė į nepaprastą alkoholinių gėralų asortimento gausumą. Dažnas ir besaikis alkoholinių gėralų vartojimas sumažina žmogaus valią ir paverčia jį ligoniu-alkoholiku, nepajėgiančiu gyventi be alkoholinių gėralų ir pagaliau visai netenkančiu darbingumo.

Alkoholis yra cukrinių medžiagų rūgimo produktas. Cukrines medžiagas suraugina mielės, kurių pilna visur. Cukrinių medžiagų yra suloje, meduje ir uogų bei vaisių sultyse bei piene. Todėl nuo neatmenamų laikų žmonija moka gaminti alkoholinius gėralus iš sulos, uogų ir vaisių sulčių (vynas) ir pieno (kumysas). Įvairiuose grūduose ir bulvėse esantis krakmolas lengvai paverčiamas cukrinėmis medžiagomis, veikiant sąlyklų (sudaigintais miežiais). Todėl iš grūdų ir iš bulvių taip pat nesunku gaminti alų ir degtinę. Alus taip pat žinomas nuo seniausių laikų. Nelabai seniai žmogus išmoko medį ir durpes paversti cukrinėmis medžiagomis, veikiant rūgštimis. Todėl durpės ir medis taip pat tinka alkoholiniams gėralams gaminti.

Grynas alkoholis išmokta gauti XI a. Italijoje, distiliuojant vyną. Iš pradžių alkoholis vartotas tik žolių ekstraktams, atseit, vaistams gaminti. Vėliau jis pradėtas skiesti su vandeniu ir gerti degtinėse pavidalu. Alkoholis išmoktas išgryninti tik prieš kokį 100 metų. Anksčiau mūsų protėviai gėrė naminės tipo degtinę. Gryno alkoholio at-

radimas labai praplėtė stipriųjų alkoholinių gėralų asortimentą, nes, skiedžiant alkoholi įvairiomis sultimis ir žolių ekstraktais, buvo pradėti gaminti įvairiausi likerai, krupnikai, antpilai ir t.t. Ir iš vyno pradėti gaminti įvairūs gėralai. Nuo XVII a. pabaigos žinomas šampanas. Tai yra tam tikru būdu suraugintas vyno mišinys su likeriais ar su saldžiais vynais. XVIII a. pabaigoje pradėtas gaminti vermutas. Tai vyno mišinys su pelynų ekstraktu, alkoholiu, cukrumi ir citrinos rūgštimi. Labai paplitęs išlaikytas vyno distiliatas, vadinamasis konjakas, žinomas jau keli šimtmečiai. Panašiu būdu gaunamas gėralas iš cukraus gamybos atliekų, vadinamas romu, o iš ryžių — araku. Anglo-saksų kraštuose paplitęs viski yra iš rugių, kviečių ir miežių gaunamo, tam tikru būdu valyto alkoholio distiliatas. Mūsų degtinė, vartojama jau keli šimtmečiai, yra iš bulvių gaunamo alkoholio mišinys su vandeniu. Degtinės įvairumas priklauso nuo alkoholio vienokio ar kitokio valymo būdo ir nuo pridėtų prieskonių.

Prof. K. Daukšas

Iš "Mokslas ir gyvenimas"

PASKUTINĖS VAL. SU PRŪSEIKA

(Tąsa iš 90 pusl.)

savimi. Pagaliau, juk jis visą savo gyvenimą buvo paskyręs darbo žmonių laimei, visą savo gyvenimą, visas jėgas dėjo mokindamas darbo liaudį kovoti prieš išnaudotojus, pats dalyvaudamas toje kovoje, nepaisant kiek teko nukentėti, kiek buvo persekiojamas priešų ar valdančiosios klasės.

Pačioje jaunystėj Leonas Prūseika nesisiekė tik sau asmenišką laimės. Jis pamylėjo darbo liaudį ir paskyrė savo gyvenimą kovai, kad visi žmonės būtų laimingi, nors kaip visį žinome, jam teko net su savaisiais atsiskirti. Iki paskutinių dienų jis jų nepamiršo, bet pats liko jų pamirštas. Bet jam idealas stovėjo virš visko, virš asmenišką laisvės.